

ÅRSRAPPORT 1996

*

Utarbeidet av daglig ledere

Irene Sandlie og Anne Karin Storhaug

JURK

Juridisk Rådgiving for Kvinner

FORORD

Denne rapporten gir en oversikt over JURKs virksomhet i 1996.

Rapporten fungerer som en kortfattet orientering til nye saksbehandlere i JURK og blir distribuert til bevilgende myndigheter. Den blir brukt av enkeltpersoner, organisasjoner, offentlige organer og andre interesserte, og kan bestilles ved henvendelse til JURK.

For de som er interessert i å vite mer om hva vi driver med anbefaler vi å ta direkte kontakt med oss, da denne rapporten ikke er tilstrekkelig til å gi et uttømmende bilde av vår virksomhet.

Rapporten bygger i stor grad på oppsettet fra tidligere årsrapporter. Dette gjør det enklere å sammenligne driften fra år til år.

Oslo, mai 1997

Irene Sandlie

Anne Karin Storhaug

daglig ledere

INNHOLDSFORTEGNELSE

	Side
I Presentasjon av Juridisk rådgivning for kvinner	1
Generelt	1
Formål	1
JURKs virksomhet	2
JURK er en etablert del av kvinnebevegelsen	3
Organisasjonen	3
Tilholdssted og telefonvakt	4
Mottak av rådsøkende	4
II Økonomi og drift	5
1. Finansiering	5
2. Drift	6
3. Årsregnskap for 1996	7
4. Gratisarbeid	9
III Saksmateriale og metode	10
IV Antall klienter	10
V Oppløsninger om de rådsøkende	12
1. Bosted	12
2. Statsborgerskap	13
3. Sivil status	14
4. Antall barn	14
5. Alder	15
6. Yrke og forsørgelseskilde	15
7. Hvordan fikk kvinnen kjennskap til JURK	16
8. Hvorfor kvinnen oppsøker JURK fremfor andre rettshjelpere	17
9. Tidligere kontakt med rettshjelper	18
VI Problemområdene	19
1. Oversikt over rettsområdene	19
2. Ekteskap	20
3. Barn og foreldre	22
4. Ugift samliv	23
5. Trygde-, sosial- og forvaltningsrett	25
6. Arverett	26
7. Boligrett	27
8. Gjeld	27
9. Arbeidsrett	28
10. Rettshjelpsrett	28

11.	Fremmedrett/internasjonalt privatrett	29
12.	Fengselsrett	30

VII	Mishandling av kvinner og barn	31
1.	Metode	31
2.	Mishandling	31
3.	Opplysninger om de rådsøkende	33
4.	Kommentarer til tabellene	34

VIII	Prinsipielt og forebyggende arbeid	35
	Generelt	35
1.	Bredtveitgruppa	37
2.	Innvandrerkvinnegruppa	39
3.	Volds- og mishandlingsgruppa	42
4.	Prinsipiell gruppe	43
5.	Fellesseminaret	44
6.	Studieturgruppa	46
7.	Sommerprosjekter	47

IX	Intern skolering	47
	Generelt	47
	Opplæringsuken	47
	Tverrgruppens opplæring	48
	Torsdagslunsj	48

	Vedlegg	
1.	Medarbeideroversikt	
2.	Skriftlig materiale	
3.	Program for opplæringsuken	
4.	Mønsterark-skjema	
5.	Registreringsskjema for mishandlingsaker	

I PRESENTASJON

GENERELT

I 1974 ble Juridisk Rådgivning for Kvinner (JURK) startet som et grunnforskningsprosjekt etter initiativ fra kvinnelige jurister og jusstudenter som arbeidet i Kvinnesaksgruppa ved Det Juridiske fakultet. Gjennom sitt arbeid oppdaget de en utbredt mangel på rettskunnskap blant kvinner. Det viste seg at det skulle svært mye til før kvinnene tok kontakt med rettshjelpsapparatet. Et annet problem var at kvinner som hadde tilegnet seg juridiske kunnskaper også hadde vanskeligheter med å bruke dette i sin egen situasjon. I ettertid har arbeidet i JURK bekreftet resultatene fra undersøkelsen.

Lovverket er i dag formelt kjønnsnøytralt. Ved praktiseringen viser det seg imidlertid at kvinner ofte kommer dårligere ut av konfliktsituasjoner enn menn. Kvinners livssituasjon er i perioder svært ulik menns. Dermed vil formelt kjønnsnøytrale lovregler ikke føre til reell likebehandling. I tillegg har menn gjennomgående mer rettskunnskap enn kvinner. Erfaring viser at kvinner også har vanskeligere for å orientere seg i og benytte seg av det tradisjonelle rettshjelpsapparatet.

JURK blir drevet med dispensasjon fra advokatmonopolet. Dispensasjonen er gitt av Justisdepartementet.

Vi gir gratis juridisk bistand til alle kvinner som oppsøker oss. Med de stadig strammere rammene for fri rettshjelp er dette særlig viktig. Vår rettshjelp gis utelukkende til kvinner, og det stilles ingen øvrige vilkår. Dette medfører at JURK blir kontaktet av kvinner fra alle sosiale lag, men felles for de fleste er at de i liten grad har midler til egen disposisjon. En stor del av våre klienter har også økonomiske problemer.

De rådsøkende gir selv uttrykk for at de foretrekker kvinnelige saksbehandlere. Mange føler at de oppnår bedre forståelse for sin situasjon og oppgir at de kommuniserer bedre med kvinnelige rettshjelpere i forhold til mannlige. Likestillingsloven gir oss hjemmel til slik drift, jfr lovens § 3, 3. ledd om likestillingsfremmende tiltak. En avhandling skrevet av to tidligere jurkere, Hildur Nilsen og Tone Christin Galaasen, viser at bare 10% av landets praktiserende advokater er kvinner selv om det hvert år blir uteksaminert like mange kvinnelige som mannlige jurister. Ønsker man en kvinnelig rettshjelper, er tilbudet med andre ord svært begrenset.

JURK finansieres hovedsaklig gjennom bevilgninger fra staten ved Justisdepartementet, flere kommuner samt Studentskipnaden i Oslo (SiO). Se nærmere om finansiering under kapittel II .

FORMÅL

JURKs hovedformål er å bekjempe kvinneundertrykking og å bedre kvinners rettsstilling.

Som jusstudenter ønsker vi å benytte vår kunnskap om lovverket ved å gi råd og veiledning til kvinner.

Gjennom den konkrete rettshjelpen blir kvinnens spesielle rettshjelpsbehov avdekket. Rettshjelpsbehovet skyldes i utgangspunktet den generelle kvinneundertrykkingen og kan også ha sitt grunnlag i kvinnens særegne behov og livssituasjon. Det har vist seg at det tradisjonelle rettshjelpsapparatet har liten forståelse for kvinnens særskilte rettshjelpsbehov. JURK har her en viktig funksjon.

JURKS VIRKSOMHET ER TREDELT

1) Gratis rettshjelp til kvinner

Vi yter rettshjelp til kvinner i ulike rettslige konfliktsituasjoner. Det vil si at vi prøver å ivareta den rådsøkendes interesser ut fra gjeldende rett gjennom saksbehandling og partsrepresentasjon.

2) Rettspolitisk arbeid i et kvinneperspektiv

Det prinsipielle arbeidet drives ut i fra de erfaringer vi gjør gjennom den konkrete rettshjelpen. Det kvinnepolitiske perspektivet står i sentrum. Dette vil si at vi vurderer kvinnens rettsstilling etter gjeldende rett og kommer med forslag til forbedringer der det er nødvendig for å oppnå reell likestilling. På enkelte rettsområder er det også ønskelig med regler som ivaretar og respekterer kvinnens spesielle behov.

Det rettspolitiske arbeidet ivaretas blant annet gjennom utarbeidelse av høringsuttalelser til nye lovforslag, påvirkning av offentlige instanser, deltakelse i samfunnsdebatten ved avisinnlegg og radioprogram m.m. JURK er også fast høringsinstans for Justisdepartementet.

3) Forebyggende arbeid

En viktig del av JURKs virksomhet er forebyggende rettshjelp og rettsinformasjon. Vi arbeider under målsetningen "hjelp til selvhjelp". Vi legger i stor grad vekt på kunnskapsformidling, konkret og generelt, for å gjøre kvinner i stand til selv å løse sine juridiske problemer.

Det forebyggende arbeidet er en svært viktig del av JURKs arbeid for å demme opp for den bevisst eller ubevisste kvinneundertrykkingen som skjer i det norske samfunnet.

Det forebyggende arbeidet gjøres i hovedsak ved:

Konkret rettshjelp

JURKs målsetning er bl a er å informere kvinner om deres juridiske rettigheter før problemene faktisk oppstår. Det gis derfor hovedsaklig skriftlige svar med en orientering om kvinnens juridiske rettigheter i forhold til hennes problem. Skriftlighetsprinsippet begrunnes med at kvinnen lettere kan forstå og huske svaret hun får. I tillegg mener vi at arbeidsformen har en bedre forebyggende effekt.

Foredragsvirksomhet

JURK holder foredrag om aktuelle juridiske emner for ulike foreninger, skoler, organisasjoner og andre instanser.

Skriftlig materiale

JURK har publisert boka «Kjenn din rett», utarbeidet brosjyrer, standardskriv og stensiler om ulike temaer, skrevet høringsuttalelser, artikler, leserinnlegg m.v. For oversikt over publikasjoner og standardskriv, se vedlegg nr 2.

JURK ER EN ETABLERT DEL AV KVINNEBEVEGELSEN

JURKs formål og organisasjonens utspring fra Kvinnesaksgruppa, gjør oss til en etablert del av kvinnebevegelsen i Norge.

JURK har i 1996 samarbeidet med andre organisasjoner, og er representert i Rettspolitisk Forenings styre samt arbeidsutvalget i Fellesaksjonen mot pornografi og prostitusjon.

JURKS ORGANISASJON

Fellesmøtet

JURK arbeider som de fleste andre organisasjoner innenfor kvinnebevegelsen etter prinsippet om flat struktur. I korte trekk betyr det at alle medarbeiderne er ansvarlig for virksomheten, har de samme rettigheter og plikter og har full medbestemmelsesrett.

JURKs øverste organ er fellesmøtet og består av alle JURKs medarbeidere. Fellesmøtet avholdes hver fjortende dag, og alle saker av viktighet for organisasjonen tas opp her. Alle medarbeiderne plikter å møte.

Forberedende fellesmøte

Forberedende fellesmøte er diskusjonsforum for saker som skal tas opp på fellesmøtet.

Daglig leder møter på fast basis, og i tillegg deltar en saksbehandler fra hver av saksbehandlingsgruppene. Saksbehandleren fra gruppene møter hver sin gang.

Saksbehandlingsgruppene

Saksbehandlingen skjer i grupper som består av 6 til 7 personer.

I 1996 hadde vi 3 grupper. Her blir sakene diskutert og svarene som gis godkjent. Gruppa er kollektivt ansvarlig for den enkelte sak, men det er alltid en saksbehandler som er kontaktperson og hovedansvarlig overfor den rådsøkende. Vi benytter dessuten faglig ekspertise på Universitetet, i departementene og på andre offentlige kontorer.

Den kollektive arbeidsformen er valgt både ut fra et rettssikkerhetssynspunkt og av hensyn til den enkelte saksbehandler. Vi innser de faglige begrensninger som kan ligge i at alle medarbeiderne er studenter, men dette blir kompensert gjennom en slik arbeidsform.

Tverrgruppene

I tillegg til saksbehandlingsgrupper har vi tverrgrupper. Navnet kommer av at de personmessig er satt sammen på tvers av saksbehandlingsgruppene og er avgrenset i forhold til saksområde.

De ulike gruppene er: Bredtveitgruppa, Innvandrerkvinnegruppa, Volds- og mishandlingsgruppa og Prinsipiell gruppe.

Gruppene står for det prinsipielle arbeidet innen sitt "fagområde".
Se mer om tverrgruppens arbeid under kapittel VIII .

Daglig ledere

Hvert semester velger fellesmøtet en daglig leder som blir ansatt for ett år om gangen. Dermed er det hele tiden to daglig ledere som jobber sammen og tar seg av den daglige driften av JURK.

Tilholdssted og telefonvakt

JURK har kontor i Universitetets lokaler i Universitetsgaten 22 - 24, oppgang D. I 1996 hadde JURK telefonvakt mandag, onsdag og fredag fra kl 9-15, samt torsdag kl 17-20 på tlf 22 85 19 00.

Mottak av rådsøkende

JURK har kontortid for personlig fremmøte to dager i uken, tirsdag kl 12-14 og torsdag kl 16-20.

II ØKONOMI OG DRIFT

1. FINANSIERING

Justisdepartementet

Justisdepartementet tildelte i ordinære bevilgninger for 1996 kr 993 800,-. Midlene er øremerket saksbehandling og skal i hovedsak brukes til konkret juridisk rådgivning.

Oslo kommune

I 1996 fikk vi kr 385 000,- i støtte fra Oslo Kommune. Dette er en økning på kr 5000,- fra 1995.

Akershus fylkeskommune

Fra Akershus fylkeskommune fikk vi i 1996 bevilget kr 70 000,-. (Kr 100 000,- i 1993, kr 50 000,- i 1994 og kr 70 000,- i 1995).

Andre fylker og kommuner

Vi søker alle landets fylkeskommuner og kommuner om støtte til å dekke våre utgifter i forbindelse med henvendelser fra kvinner i deres kommuner.

I 1996 utgjorde disse bevilgningene totalt kr 65 000,-.

Studentsamskipnaden i Oslo

SiO bevilget i 1996 kr 57 500,-.

Universitetet i Oslo

Universitetet i Oslo stiller gratis lokaler, strøm, telefon og B-post til vår disposisjon, noe som er av avgjørende betydning for vår eksistens.

Annen økonomisk støtte

Midlene våre er i hovedsak forbeholdt saksbehandling. Derfor søker vi om ekstern støtte til prosjekter, deltakelse på seminar, studietur og annet.

Bidragsgivere i 1996 har vært:

Barne- og familiedepartementet, Justisdepartementet, Utenriksdepartementet, Fritt Ord, Norske Kvinnelige Juristers Forening, Den Norske Advokatforening, Institutt for retts sosiologi, Det Kongelige Selskap for Norges Vel, Stord Kommune og Norsk Kommuneforbund, Oslo.

Det kan leses mer om hvilke aktiviteter og prosjekter som har foregått i 1996 under kapittel VIII.

Problemer med finansieringen

JURK har helt fra starten i 1974 hatt problemer med finansieringen av driften. Vi bruker unødige mye tid og midler på å skaffe bevilgninger. Usikkerheten ved at vi hvert år ikke vet om eller hvor mye som gis i bevilgninger, hindrer mulighetene for langtidsplanlegging.

2. DRIFT

Til tross for usikker økonomi har vi i 1996 hatt full drift hele året, fra uke 1 til og med uke 51 (inkludert påsken).

Saksbehandlingen har i år lidd under omorganisering og flytting, samt at vi har vært en saksbehandler mindre. Ulempene ved disse forholdene er delvis veiet opp ved at medarbeidere har økt sin arbeidsinnsats. Gratisarbeidet økte med 33% (fra 30% i 1995 til rundt 40% i 1996.)

Usikker økonomi vanskeliggjør planleggingen og påfører organisasjonen et effektivitetstap. Vi ønsker å forbedre rettshjelpstilbudet ved å ansette flere saksbehandlere, utvide åpningstidene og særlig drive mer oppsøkende virksomhet for å nå de av kvinnene med minst ressurser. Vi ønsker i større grad å ivareta vårt prinsipielle arbeid i den utstrekning vi anser som nødvendig.

Med den organisasjonen og det antall medarbeidere vi har idag, er grensen nådd for hva vi kan klare av økning i antall saker. Avhengig av andelen muntlige besvarelser og mengden av arbeidskrevende saker, vil saksinntaket, representert ved antall klienter, ligge på rundt 3000 - 3300 saker pr år.

Også i år har medarbeiderne kun fått betalt for 15 timers uke, mens det faktiske antall arbeidstimer er betydelig høyere. De fleste av medarbeiderne må ta opp studielån ved siden av arbeidet i JURK, og studiene blir som regel forsinket med minst ett semester. JURK blir dermed i realiteten delvis finansiert ved medarbeidernes studielån. Se forøvrig eget punkt om gratisarbeidet.

3. ÅRSREGNSKAP FOR 1996

Inntekter

Bevilgninger:	
Justisdepartementet	993 800,-
Oslo Kommune	385 000,-
Akershus fylkeskommune	70 000,-
Studentsamskipnaden i Oslo (SiO)	57 500,-
Møre og Romsdal fylkeskommune	5 000,-
Rogaland fylkeskommune	8 000,-
Buskerud fylkeskommune	10 000,-
Oppland fylkeskommune	8 000,-
Alvdal kommune	5 000,-
Bergen kommune	3 000,-
Drammen kommune	5 000,-
Folldal kommune	1 000,-
Kongsvinger kommune	5 000,-
Kåfjord kommune	500,-
Larvik kommune	2 000,-
Luster kommune	400,-
Lørenskog kommune	1 100,-
Namsskogan kommune	1 000,-
Nore og Uvdal kommune	2 000,-
Randaberg kommune	1 000,-
Suldal kommune	5 000,-
Ulvik kommune	1 000,-
Volda kommune	1 000,-
Bevilgninger totalt:	1 571 300,-
Andre inntekter:	
Diverse inntekter (Brosjyresalg, støtte til ulike brosjyreprosjekter o.l.):	72 990.75,-
Overført fra 1995:	39 423.70,-
Andre inntekter totalt:	112 414.45,-
Totale inntekter 1996:	1 683 714.45,-

Utgifter

Lønn og feriepenger	1 305 130.33,- *
Arbeidsgiveravgift	179 544,-
Driftsutgifter	139 147.33,- **
Datautstyr	75 432,-
Totale utgifter 1995:	1 699 253.66,-
Underskudd:	
Kr 15 139.20,-	
Underskuddet skyldes forholdsvis store investeringer i nytt datautstyr. Vi la om til et nytt og bedre tekstbehandlingssystem i desember. Dette medførte at vi måtte skifte ut de fleste av maskinene fordi disse ikke hadde kapasitet til det nye systemet.	

- * I 1996 hadde JURK 21 ansatte. Utgifter til lønn og feriepenger er såpass lave fordi nesten 40 % av arbeidet som nedlegges er ubetalt. (Se forøvrig egen statistikk over gratisarbeidet.)
- ** JURKs lave driftsutgifter skyldes at Universitetet i Oslo dekker alle våre utgifter til lokale, strøm, telefon og B-post. Støtten fra Universitetet er en nødvendig forutsetning for driften av JURK.

4. GRATISARBEID I 1996

Måned	Reell arb. tid	Lønnet arbeid	Gratis arbeid	Gratisarbeid i %
Januar	1006	571	438	43%
Februar	3406	1564	896	36%
Mars	2134	1293	840	39%
April	2294	1427	877	38%
Mai	1883	1235	648	34%
Juni	2084	1735	348	17%
Juli	1166	988	178	15%
August	1177	1016	161	14%
September	2967	1735	1232	42%
Oktober	2201	1206	995	45%
November	2109	1139	970	46%
Desember	2674	1541	1133	42%
Totalt antall timer	24157	15441	8716	36%

Tabellen viser arbeidet som er utført av medarbeiderne i 1996.

Tallene viser at det ulønnede arbeidet som medarbeiderne utfører er av avgjørende betydning for JURKs eksistens og for muligheten til å ta imot så mange klienter som vi har gjort i 1996.

Gratisarbeidet har økt med 5% sammenlignet med 1995. I perioder med ordinær drift ligger gratisarbeidet på ca 40 - 46%. I sommermånedene synker andelen til ca 15%. Grunnen til dette er at omlag halvparten av medarbeiderne blir fristilt om sommeren og timene deres overført til de som jobber.

Tallene er basert på timelister. Det blir nedlagt flere arbeidstimer på JURK enn det som går fram av listene. Det er flere årsaker til dette:

- * arbeid i samband med studieturen til Guatemala er ikke registrert. Dette utgjør minst 1500 timer ulønnet arbeid under selve studieturen. I tillegg kommer forberedelsene til turen, og etterarbeid med rapportskrivning som utgjør over 500 timer.
- * arbeid som noen utfører i perioder hvor man har fristilling/permisjon blir ikke registrert.
- * vi har en person ansatt på Kaja-tiltak. Dette blir heller ikke registrert.
- * timelistene blir ikke alltid nøyaktig utfyllt.

Konklusjonen er at gratisarbeidet ligger på over 40% av lønnet arbeidstid (10 716 timer), som totalt utgjør 6 årsverk. Verdien av arbeidet tilsvarer kr 80 x 10 716 timer = kr 857 280. Feriepenger og arbeidsgiveravgift er ikke tatt med i beregningen.

III SAKSMATERIALE OG METODE

Saksmaterialet som ligger til grunn for rapporten er personlige henvendelser per telefon, klientmottak i Oslo og brev fra kvinner bosatt over hele landet. I statistikken inngår ikke henvendelser fra f eks skoler, kvinnegrupper og andre organisasjoner som ønsker generelle opplysninger om kvinners rettslige stilling.

I forbindelse med første gangs henvendelse er kvinnen behjelpelig med å svare på standardspørsmål som noteres på et såkalt mønsterark. Ved skriftlige henvendelser sendes mønsterarket til klienten med forespørsel om å returnere det i utfyllt stand. Svarene gir opplysninger både om den rådsøkende og hennes juridiske spørsmål/problemer. Opplysningene danner grunnlaget for utarbeidelsen av JURKs statistikk.

I statistikken er det en del "ikke oppgitt", fordi noen kvinner ikke ønsker, eller mener at de ikke kan svare på spørsmålene. En annen årsak er manglende retur av mønsterarket ved skriftlige henvendelser. Noe kan også skyldes manglende utfylling fra den enkelte medarbeiders side.

I en del tilfeller har kvinnen flere rettsspørsmål enn det som fremgår av mønsterarkets rubrikk for problemområder. Da vårt dataprogram ikke kan registrere problemområder utover de valgte, fremkommer dette ikke i statistikken.

IV ANTALL KLIENTER

	Antall	Prosent
Tlf/brev henvendelser	2518	86,1%
Personlig fram møte	408	13,9%
Totalt	2926	100,0%

I 1996 har vi tatt imot henvendelser fra 2926 kvinner, som er en liten nedgang i forhold til 1995. Nedgangen skyldes ikke et redusert behov for rettshjelp, men JURKs manglende kapasitet til å behandle flere saker. Vi har hatt en saksbehandler mindre, dessuten har vi av lokaler og omlegging av datasystemet medført et effektivitetstap. Se forøvrig mer om dette under "Drift" i kapittel II.

Det totale antallet i den følgende statistikken er 2881 saker. Tallet er lavere fordi enkelte sakene ikke blir avsluttet i løpet av året, men arbeides videre med påfølgende år. Saken blir ikke lagt til registrering i databasen før de er avsluttet.

Vi registrerer antall henvendelser uavhengig av om klienten har en eller flere saker/juridiske problemer til utredning hos oss. Mønsterarket opererer med 20 problemområder. Dette året har vi registrert 4947 problemstillinger. Det vil i gjennomsnitt 1,7 problemområder pr sak. På grunn av begrensninger i databaseprogrammet, er dessuten det reelle antallet problemområder pr klient større.

Det er verd å merke seg at kvinnen ofte har flere rettsspørsmål under hvert problemområde. Dette fremkommer i statistikken over de enkelte rettsområder som behandles særskilt nedenfor i kapittel VI.

JURK har dessuten mottatt 77 henvendelser fra ulike instanser, offentlige kontorer, organisasjoner, krisesentre m.v., der de ber om å få tilsendt informasjon utarbeidet av JURK. Dette informasjonsmaterialet som utgjorde nærmere 1500 infofoldere/brosjyrer, blir distribuert videre til kvinner. Informasjonsmaterialet benyttes dessuten til kompetanseheving internt i ulike instanser. Informasjonsspredningen er en viktig del av JURKs rettsopplysende arbeid.

V OPPLYSNINGER OM DE RÅDSØKENDE

1. BOSTED

Det framgår av tabellen at JURK behandler saker for kvinner som er bosatt over hele landet. De fleste av klientene kommer imidlertid fra Oslo og Akershus.

	Antall	Prosent
Oslo	1158	40,2%
Akershus	549	19,1%
Aust-Agder	29	1,0%
Buskerud	139	4,8%
Finnmark	21	0,7%
Hedmark	68	2,4%
Hordaland	42	1,5%
Møre- og Romsdal	67	2,3%
Nord-Trøndelag	17	0,6%
Nordland	56	1,9%
Oppland	65	2,3%
Rogaland	59	2,0%
Sogn og Fjordane	22	0,8%
Sør-Trøndelag	59	2,0%
Telemark	60	2,1%
Troms	28	1,0%
Vest-Agder	23	0,8%
Vestfold	70	2,4%
Østfold	87	3,0%
Norden forøvrig	6	0,2%
Europa forøvrig	12	0,4%
Afrika	4	0,1%
Asia	1	0,03%
Nord-Amerika	4	0,1%
Oseania	2	0,07%
Ikke oppgitt	233	8,1%
Totalt	2881	100,0%

60 % av våre klienter er bosatt i Oslo og Akershus. Dette er naturlig idet JURKs lokaler er i Oslo.

JURK får henvendelser fra kvinner bosatt i alle fylkene og noen henvendelser fra kvinner bosatt i utlandet. Ca hver tredje klient kommer fra områder utenfor Oslo og Akershus. Dette er svært positivt, da vi ser at intensjonen om å være et landsdekkende rettshjelpstilbud blir innfridd.

Også i 1996 arbeidet vi aktivt med å informere om vårt tilbud til kvinner fra områder utenfor Oslo og Akershus ved å drive PR-virksomhet - f eks ved å skrive artikler i ulike tidsskrift, sende informasjonsmateriell til biblioteker, helsestasjoner, offentlige kontorer og andre.

2. STATSBOGERSKAP

Kvinnens statsborgerskap

	Antall	Prosent
Norge	2592	90,0%
Norden forøvrig	36	1,2%
Europa forøvrig	56	1,9%
Afrika	16	0,6%
Asia	37	1,3%
Nord-Amerika	9	0,3%
Sør-Amerika	13	0,5%
Australia	3	0,10%
Ikke oppgitt	119	4,1%
Totalt	2881	100,0%

De fleste av klientene er norske statsborgere. JURK søker å hjelpe innvandrerkvinner med deres juridiske problemer, men de er i en del tilfeller avhengige av tolk. Selv om vi har mulighet for å benytte tolketjenesten i Oslo kommune, begrenses likevel vår mulighet til å nå fram og hjelpe disse kvinnene. Se mer om dette i kapitel VIII .

Mannens statsborgerskap

	Antall	Prosent
Norge	422	83,2%
Norden	13	2,6%
Europa	29	5,7%
Afrika	7	1,4%
Asia	16	3,1%
Nord-Amerika	7	1,4%
Sør-Amerika	4	0,8%
Australia	3	0,6%
Ikke oppgitt	6	1,2%
Totalt	507	100,0%

Antall menn er lavere enn registrerte saker. Dette skyldes enten at kvinnen er enslig, at mannen ikke er part i saken eller at kvinnen ikke ønsker å opplyse om mannens statsborgerskap.

Barnas statsborgerskap

	Antall	Prosent
Norge	149	88,2%
Norden	3	1,8%
Europa	6	3,5%
Afrika	2	1,2%
Asia	2	1,2%
Nord Amerika	3	1,8%
Australia	1	0,6%
Ikke oppgitt	3	1,8%
Totalt	169	100,0%

Medarbeideren i JURK stiller kun spørsmål om barns statsborgerskap der det kan ha betydning for saken.

Flere av barna har dobbelt statsborgerskap og blir registrert på begge land.

3. CIVIL STATUS

	Antall	Prosent
Enke	97	3,4%
Gift	749	26,0%
Samboende	462	16,0%
Separert	376	13,1%
Skilt	297	10,3%
Ugift	672	23,3%
Ikke oppgitt	228	7,9%
Totalt	2881	100,0%

Mange kvinner kontakter JURK for å få opplysninger om sine juridiske rettigheter vedrørende separasjon og skilsmisse. En av årsakene til at ca hver fjerde klient er registre som gift, er at de ikke endrer sivilstand før separasjonssøknaden er behandlet.

4. ANTALL BARN

	Antall	Prosent
Ingen barn	619	21,5%
1 barn	734	25,5%
2 barn	813	28,2%
3 barn	333	11,6%
4 barn	67	2,3%
Mer enn 5 barn	23	0,8%
Ikke oppgitt	292	10,1%
Totalt	2881	100,0%

Det totale antall barn i statistikken er nesten 4000. Det betyr at svært mange barn gjennom mors kontakt indirekte blir berørt av JURKs arbeid.

5. ALDER

	Antall	Prosent
0 - 20	39	1,4%
21 - 30	727	25,2%
31 - 40	897	31,1%
41 - 50	552	19,2%
51 -	334	11,6%
Ikke oppgitt	332	11,5%
Totalt	2881	100,0%

Hovedtyngden av klientene befinner seg i aldersgruppen 21-50 år, hvorav aldersgruppen 31-40 år peker seg særlig ut.

6. YRKE OG FORSØRGELSESKILDE

Yrke

	Antall	Prosent
Arbeidsledig *	78	2,7%
Helse- og omsorgsarbeid	362	12,6%
Hjemmearbeidende	199	6,9%
Industriarbeider	26	0,9%
Kontor	560	19,4%
Selvstendig næringsdr.	38	1,3%
Servicenæring	213	7,4%
Student	261	9,1%
Trygdet	256	8,9%
Undervisning	183	6,4%
Annet	219	7,6%
Ikke oppgitt	486	16,9%
Totalt	2881	100,0%

De aller fleste arbeider innenfor kvinnesektorer i yrkeslivet. Som eksempel kan nevnes arbeid i helsevesenet, kontorarbeid, arbeid i servicenæring og arbeid i undervisningssektoren.

I databaseprogrammet kan det kun oppgis én forsørgerkilde. Deltidsarbeid blir derfor ikke synliggjort i denne delen av statistikken.

*Kvinnene som har oppgitt at de er arbeidsledige har ikke blitt registrert som trygdet selv om de mottar arbeidsledighetstrygd.

Hel- eller deltidsarbeid

	Antall	Prosent
Heltid	1610	55,9%
Deltid	342	11,9%
Ikke oppgitt	929	32,2%
Totalt	2881	100,0%

Tallene for heltid innbefatter også heltidshjemmearbeidende, studenter og trygdede. Det store antall "ikke oppgitt" gjør det vanskelig å vurdere materialet. JURKs erfaring er at en stor del av kvinnene som har barn, er deltidsarbeidende. Andelen av deltidsarbeidende kvinner er derfor adskillig større enn det som fremgår av statistikken.

Forsørgersystem

	Antall	Prosent
Egen inntekt	1717	59,6%
Offentlige støtteordninger	634	22,0%
Mannens inntekt	111	3,9%
Studielån	60	2,1%
Annet	21	0,7%
Ikke oppgitt	338	11,7%
Totalt	2881	100,0%

Av 261 studenter er det bare 60 som har studielån som eneste inntektskilde.

7. HVORDAN FIKK KVINNEN KJENNSKAP TIL JURK

	Antall	Prosent
Via en bekjent	966	33,5%
Via massemedia	377	13,1%
På et offentlig kontor	549	19,1%
Løpeseddel/plakat	188	6,5%
Advokat/rettshjelper	64	2,2%
Via krisesenter	43	1,5%
Via kvinnebevegelsen	20	0,7%
Andre	252	8,7%
Ikke oppgitt	422	14,7%
Totalt	2881	100,0%

Hele 33 % oppgir at hun er blitt anbefalt JURK gjennom en bekjent. Det er en klar indikasjon på at våre tidligere klienter er meget fornøyd med den hjelpen de har fått hos JURK.

Omlag 20 % av de rådsøkende oppgir at de har fått kunnskap om JURK på et offentlig kontor. Erfaringsmessig er dette familierådgivnings- og familievernkontorer, trygde- og sosialkontorer, samt fylkesmannskontoret i de ulike fylkene.

Statistikken viser også at mange av våre klienter har fått vite om oss via massemedia.

64 klienter fikk kjennskap til JURK gjennom advokat eller annen rettshjelper. Det er kvinner som ikke fyller vilkårene for fri rettshjelp, og som heller ikke har råd til å engasjere en advokat. Flere trenger hjelp til å søke voldsoffererstatning/billighetserstatning. Erfaringsmessig er dette ikke "advokatmat", og det er etterhvert blitt alment kjent at JURK har god kompetanse på dette området. Det at vår hjelp er gratis er også av stor betydning i denne sammenheng, da voldsoffererstatningene ikke utgjør store beløp.

Generelt kan sies at kvinnens kjennskap til JURK gir uttrykk for hvor etablert vår virksomhet er. JURK har en bred profil. Vi er godt kjent både blant private og offentlige instanser.

8. HVORFOR KVINNEN OPPSØKER JURK FREMFOR ANDRE RETTSHJELPERE

	Antall	Prosent
Gratis	821	28,5%
Anbefalt av andre	885	30,7%
Enkelt/uforpliktende	183	6,3%
Kvinnelig saksbehandler	354	12,3%
JURKs rykte	81	2,8%
Misfornøyd med advokat	27	0,9%
Andre	111	3,9%
Vet ikke	22	0,8%
Ikke oppgitt	397	13,8%
Totalt	2881	100,0%

Nesten hver tredje kvinne oppgir at hun har blitt anbefalt å ta kontakt med JURK. Dette er en indikasjon på at tidligere klienter er fornøyd med den hjelpen de har fått. Dette og at en del oppgir at JURK har et godt renommé tilsier at vi er et etablert rettshjelpstilbud i folks bevissthet.

For mange av kvinnene er det utslagsgivende at hun møter en kvinnelig saksbehandler når hun kontakter en rettshjelper. Her er JURK et unikt tilbud. At vårt tilbud er gratis er også avgjørende for at klienten ber om hjelp fra JURK. I forhold til 1995 er det en økning av klienter som tar kontakt med oss fordi vi er gratis og som ønsker kvinnelige saksbehandlere.

9. HVORVIDT KVINNEN HAR VÆRT I KONTAKT MED ANDRE RETTSHJELPERE ANGÅENDE DETTE JURIDISKE PROBLEMET

	Antall	Prosent
Har ikke hatt kontakt med rettshjelper tidligere	2007	69,7%
Har hatt kontakt med rettshjelper tidligere	570	19,8%
Ikke oppgitt	304	10,5%
Totalt	2881	100,0%

Hvilken type rettshjelp kvinnen har benyttet tidligere

	Antall	Prosent
Privat advokat	377	66,1%
Ktr. for fri rettshjelp	53	9,3%
JUSS BUSS	39	6,8%
Andre rettshjelpere	101	17,7%
Totalt	570	100,0%

JURK engasjerer seg i utgangspunktet ikke i saker der kvinnen får bistand av andre rettshjelpere. Vi ønsker å unngå dobbeltbehandling.

Dersom kvinnen har krav på fri rettshjelp, gir vi alltid generell rettsinformasjon. Har kvin behov for representasjon i saken, henvises hun videre til kontoret for fri rettshjelp eller advokat.

I de tilfellene hvor kvinnen henvender seg til oss fordi hun ønsker en nærmere forklarin advokatens arbeid, gir vi så langt det er mulig en slik forklaring. Når det gjelder privatpraktiserende advokater, er vårt generelle inntrykk at kommunikasjonen mellom han/henne og den rådsøkende ofte fungerer dårlig. Disse kvinnene gir jevnlig uttrykk fo advokaten snakker "over hodet" på dem, det vil si med et språk de ikke forstår.

I en del tilfeller har ikke den rådsøkende økonomi til å la advokaten arbeide videre med saken.

VI PROBLEMOMRÅDENE

1. OVERSIKT OVER RETTSOMRÅDENE

Problemområder	Antall	Prosent
Arbeidsrett	197	4,0%
Arverett	492	10,0%
Avtalerett	129	2,6%
Barn og foreldre	788	15,9%
Boligrett	243	4,9%
Ekteskap	1568	31,7%
Erstatning/forsikring	87	1,8%
Fengselsrett	23	0,5%
Forvaltningsrett	95	1,9%
Folketrygdens ytelser	178	3,6%
Gjeld	185	3,7%
Fremmedrett/intern.	124	2,5%
Mishandling av kvinner og barn	31	0,6%
Personrett	14	0,3%
Retts hjelp	55	1,1%
Sivile saker	47	1,0%
Skatterett	28	0,6%
Sosialrett/helserett	47	1,0%
Strafferett	41	0,8%
Tingsrett	69	1,4%
Ugift samliv	506	10,2%
Totalt	4947	100,0%

Klientene har som regel spørsmål innen flere rettsområder.

Tabellen viser at kvinner har flest rettslige problemer ved samlivsbrudd, enten det er etter ekteskap eller ugift samliv.

I forlengelsen av dette er det naturlig at JURK får mange henvendelser om barnerett.

I det følgende har vi valgt å konsentrere oss om disse problemområdene: ekteskap, barnerett, ugift samliv, trygderett, sosialrett, forvaltningsrett, arverett, boligrett, gjeld, arbeidsrett, retts hjelpsrett, fremmedrett og fengselsrett.

Problemområdene er valgt ut på grunn av problemområdets størrelse i vårt materiale, og på bakgrunn av at vi finner enkelte områder spesielt interessante ut fra et kvinnevertslig og kvinnepolitisk synspunkt.

2. EKTESKAP

	Antall	Prosent
Formuesforholdet (felleseie/særeie)	222	14,2%
Ektepakt	54	3,4%
Underholdsplikt	15	1,0%
Framgangsmåte ved sep./skilsmisse	478	30,5%
Særlig om oppgjør av felles bolig	279	17,8%
Praktisk gj.føring av skiftet forøvrig	184	11,7%
Bruksrett til felles bolig	16	1,0%
Skjevdeling	71	4,5%
Oppgjør med særeiemidler	13	0,8%
Vederlagskrav	20	1,3%
Ektefellebidrag	24	1,5%
Brosjyre	140	8,9%
Annet	52	3,3%
Totalt	1568	100,0%

Separasjon/skilsmisse

Svært mange av klientene ønsker generell informasjon om separasjon og skilsmisse. JU har derfor utarbeidet brosjyren "Separasjon og skilsmisse". Brosjyren sendes ut til den rådsøkende før saken blir nærmere behandlet, slik at kvinnen i fred og ro kan sette seg r og få kort informasjon om gangen i en vanlig separasjons- og skilsmissesak. I noen tilfell er denne informasjonen nok til å gjøre kvinnen selvhjulpen.

I år har det vært en nedgang i rene brosjyresaker. Det betyr ikke en nedgang i antall brosjyreutsendelser, idet de sendes ut rutinemessig. Derimot ser vi at flere kvinner tar ny kontakt og trenger bistand for å gjennomføre skiftet. Dette samsvarer med våre antagelse om at skifteforhandlingene har blitt mer krevende (se nedenfor under "Generelt").

Mange kvinner har den oppfatningen at de ikke får separasjon dersom den annen part ik samtykker. Her er det et klart behov for ytterligere rettsopplysning. Videre ønsker mange rådsøkende opplysninger om separasjonens rettsvirkninger, særlig med henblikk på skift og barnefordeling.

Enkelte klienter frykter meklingen og trenger nøktern informasjon om hva det innebærer å gjennomføre mekling.

En del av sakene dreier seg om skilsmisse på grunnlag av faktisk separasjon. Noen sake gjelder skilsmisse ved dom uten forutgående separasjon, som regel på grunn av mishandling.

Formuesforhold

Kvinnene ønsker informasjon om begrepene sameie, særeie og felleseie. JURK ser stadig at det hersker stor forvirring og mange misforståelser om begrepenes innhold og praktiske betydning. Spørsmålene dreier seg om formuesforholdene ved inngåelse av ekteskap, under ekteskapet og ved oppløsning av ekteskapet.

Skjevdeling (Ekteskapslovens § 57)

Mange har også spørsmål om skjevdeling. Denne utvidede retten til å ta ut verdien av ting man hadde med seg inn i ekteskapet eller har ervervet ved arv eller gave under ekteskapet, kom med i ekteskapsloven av 1991. Regelen gjør blant annet behovet for særeieavtaler noe mindre. Siden regelen fortsatt er forholdsvis ny, er behovet for kunnskap stort på området.

Selv om det er avtalefrihet ved skifteoppgjør, fungerer reglene i ekteskapsloven som et utgangspunkt for hva partene mener er rimelig å kreve. Skjevdelingsregelen åpner for vanskelige vurderinger, mye skjønn og kompliserte regnestykker. Regelen er dermed vanskelig å anvende. Den kan øke konfliktnivået ved skifteoppgjøret, idet det ofte er vanskelig å vite hva som blir resultatet av delingen i henhold til gjeldende rett. I praksis blir styrkeforholdet mellom forhandlingspartene avgjørende for resultatet.

Menn besitter ofte mer varige verdier ved inngåelsen av ekteskapet, mens kvinnen har skaffet mer forgjengelige verdier. Det kan derfor reises spørsmål om skjevdelingsregelen favoriserer mannen ved skifteoppgjøret.

Boligen

Boligen er for de fleste det mest verdifulle og viktigste aktivum en har. Ved nesten alle samlivsbrudd er det viktig for partene raskt å få avklart hvem som skal/kan sitte med boligen - særlig hvor det er barn med i bildet. Kvinnene søker ofte hjelp for å avklare om de er sameiere i boligen, om de har rett og ikke minst økonomisk mulighet til å overta boligen. Dersom disse mulighetene ikke foreligger, blir det av og til et spørsmål om bruksrett til boligen, f eks så lenge barna går på skolen.

Praktisk gjennomføring av skiftet

Mange av kvinnene ønsker veiledning om hvordan skiftet skal gjennomføres. Ofte er det tilstrekkelig at kvinnene leser brosjyren "Separasjon og skilsmisse". Kunnskap om gjeldende rett gjør kvinnen i stand til å gjennomføre skiftet. Andre ganger ber kvinnene om hjelp til å sette opp et forslag til skifteavtale, og i en del tilfeller har kvinnen behov for at JURK representerer henne i forhandlinger med ektefellen. Årsaken kan ofte være et skjevt styrkeforhold partene imellom.

Ektepakt

I de fleste av disse sakene henvender kvinnen seg til JURK før hun undertegner en ektepakt som mannen ønsker å opprette. Dessverre har vi en del henvendelser der kvinnen allerede har undertegnet en ektepakt som hun først senere ser er urimelig. Dette gjelder særlig i forbindelse med samlivsbrudd.

Mange kvinner vil også vite hvilke formkrav som stilles til en ektepakt.

Underholdsplikt

2. Noen kvinner ønsker å få konkretisert innholdet i den gjensidige underholdsplikten dreier seg om retten til opplysninger om ektefellens økonomiske stilling, underholdsføring og hva hun kan foreta seg hvis mannen forsømmer sin del av underholdspliktens omfang og hva hun kan foreta seg hvis mannen forsømmer sin del av underholdsplikten. I tilfeller hvor mannen forsømmer sin del av underholdsplikten, har kvinnen svært vanskelig for å hevde sine rettigheter på området.

Generelt

JURK har merket en endring i behandlingen av skiftesaker. Skifteoppgjørene er "tyngre" og det er i større grad behov for at JURK representerer kvinnen i forhandlinger. Statistikk bekrefter inntrykket. Det er en nedgang i rene brosjyresaker. Det betyr at flere trenger bistand utover den generelle rettsopplysningen. Vi har også registrert en stor økning i posten "særlig om felles bolig". Siden boligen som regel er den største aktivaposten er det av avgjørende betydning hvorledes delingen av denne blir gjennomført.

3. BARN OG FORELDRE

	Antall	Prosent
Daglig omsorg		
Foreldreansvar	250	31,7%
Samværsrett/avtaler	127	16,1%
Barnebidrag	239	30,3%
Barnevern	61	7,7%
Adopsjon	20	2,5%
Farsskap	4	0,5%
Vergemål	41	5,2%
Annet	9	1,1%
Totalt	37	4,7%
	788	100,0%

Sakene dreier det seg hovedsaklig om uenighet foreldrene imellom om hvem som skal ha daglig omsorg for barna ved samlivsbrudd, eller hvordan avtaler om barna skal praktiseres. Mange kvinner uttrykker engstelse for at de skal miste den daglige omsorgen ved samlivsbrudd. Kvinnen har i de fleste tilfellene hatt hovedansvaret for barna, men er redd for at mannen står sterkere enn henne i en barnefordelingssak. Han har ofte høyere inntekt og har normalt en bedre mulighet til å beholde felles bolig og kan generelt tilby barna bedre økonomiske kår. Ofte gir de rådsøkende uttrykk for at de ikke tør bryte ut av et dårlig ekteskap fordi mannen har overbevist dem om at de ikke vil få den daglige omsorgen for barna. JURKs rolle blir her å informere om rettstilstanden. Innholdet i foreldreansvaret, hva samværsretten innebærer og hvordan bidrag beregnes og utbetales, er kjernes spørsmål.

Av statistikken fremgår en reduksjon i spørsmål om barnebidrag. Årsaken skyldes ikke det reduserte behovet, men at JURK i første omgang henviser denne type spørsmål til trygdekontorene, som har opplysnings- og veiledningsplikt. Vi gir alltid generell informasjon om klientens rettigheter på området, men ved detaljerte spørsmål, som eksempelvis utmåling av bidraget, må klienten ta kontakt med sitt lokale trygdekontor.

Generelt

Samfunnsdebatten om barneloven, samværsavtaler og fedres rettigheter i forhold til barna, synes å ha aktualisert latente konflikter. JURK har fått en økning i antall henvendelser om samværsrett generelt og om samværsavtaler. Konflikter i forholdet barn - foreldre og foreldre imellom kan være vanskelige å håndtere. De juridiske konfliktene griper dypt inn i klientens liv på særlig følsomme områder. Dette stiller store krav til medarbeiderne, og sakene må vurderes grundig. Noen ganger er klienten best tjent med å bli henvist til et familievernkantor, spesielt når det gjelder samtaler på det mellommenneskelige plan. Når det gjelder juridiske problemer samt forståelsen av de forpliktelser man påtar seg ved å inngå en avtale, gir JURK den nødvendige informasjon.

4. UGIFT SAMLIV

	Antall	Prosent
Samlivsavtale	115	22,7%
Eierrådighet og gjeldsforpliktelser	108	21,3%
Særlig om felles bolig	48	9,5%
Felles barn	20	4,0%
"Barnetestament"	3	0,6%
Gjensidig testament	11	2,2%
Brosjyren "Ugift samliv"	159	31,4%
Annet	42	8,3%
Totalt	506	100,0%

Problemet for samboere er at deres forhold ikke reguleres av én lov, slik det i stor grad er for ektefeller. På noen rettsområder er det opprettet egne bestemmelser for samboere, andre steder likestilles f.eks. samboere som har felles barn med ektefeller, og atter andre steder er samlivsformen ikke vurdert i det hele tatt.

Det hersker mange misforståelser om samboeres rettsforhold. En utbredt misforståelse er at samboere etter 2 år faller inn under ekteskapsreglene. Behovet for rettskunnskap er derfor stort. I mange tilfeller kan det gi meget negative utslag for samboere som ikke har tatt sine forholdsregler. Et godt eksempel er samboeres manglende rett til arv etter hverandre. Faller den ene bort, kan den andre risikere å stå på bar bakke, selv etter mange års samboerskap. Dette rammer i større grad kvinner enn menn.

Brosjyrer om ugift samliv

I 1994 utarbeidet JURK på oppdrag fra Barne- og familiedepartementet brosjyren "Ugift samliv" som inngår i kortstokkserien til Statens Informasjonstjeneste. Denne ble laget på bakgrunn av JURKs egen brosjyre med samme navn. Den eldste brosjyren inneholder eksempler på samboeravtale, viljeserklæring om barn samt gjensidig testament.

Brosjyrene sendes ut til klienten sammen med konkrete rettsråd i saken. I noen tilfeller gjør disse opplysningene kvinnen selvhjulpent, men ofte kontakter hun saksbehandleren igjen med flere spørsmål. Av og til setter paret selv opp en samboeravtale som kvinnen deretter ber JURK vurdere det juridiske innholdet av. Samboere som gjennom brosjyren får et forslag til samlivsavtale, har lettere for å sette seg ned og tilpasse denne sin egen situasjon.

Eierrådighet og gjeldsforpliktelser

Kvinnene kontakter oss med spørsmål knyttet til eierforholdene eneeie og sameie. Hv som råder over hva under samlivet og hvordan gjeldsforpliktelser skal fordeles både i og etter samlivet, er viktige temaer. Henvendelser på dette området er fordoblet i forhold til fjoråret. Endringen kan tyde på at kvinner er blitt mer bevisst på at det er viktig å avklare eierforholdene. For å rasjonalisere arbeidet i saker hvor det er behov for generell rettsinformasjon, har JURK i år laget en egen brosjyre om sameie. (Se under punktet "Sommerprosjekter", kapitel VIII)

Samlivsavtale

JURK jobber etter prinsippet om hjelp til selvhjelp og oppfordrer kvinnen og hennes samboer til selv å utferdige samboeravtalen. I noen tilfeller lager saksbehandleren et utkast til avtale, som samboerne må tilpasse sin situasjon. JURK gir tilbud om å vurdere det rettslige innholdet av avtalen før de endelig forplikter seg.

JURKs erfaring er at få samboere oppretter kontrakt, noe som ofte setter kvinnen i en sårbar stilling. Kvinner benytter ofte sin inntekt til forbruksvarer, mens mannen anskaffer kapitalgjenstandene. Kjønnssrollemønsteret i samboerforhold skiller seg med andre ord vesentlig fra ekteskapets.

Felles barn og barnetestament

Ved samboerforhold oppstår spørsmål omkring farskap og foreldreansvar. Mange av disse spørsmålene faller forøvrig inn under problemområdet barnerett, (se punkt 3). De rådsøkende ønsker ofte å vite hvordan de best sikrer sine barn. Det hender at parter både har felles barn og barn fra tidligere forhold. Kvinnene vil gjerne vite hvem som får foreldreansvar/daglig omsorg/samværsrett hvis de selv faller bort og hvordan arveregler er for særkullsbarn m.m.

Felles bolig

For samboere reguleres boligforholdet gjennom tre lover; sameieloven, borettslagsloven og husstandsfellesskapsloven. Derfor er det mange kvinner som trenger veiledning om hvilken lov som kommer til anvendelse i deres tilfelle.

Arv/gjensidig testament

Samboere har ikke arverett, med mindre de oppretter testament til fordel for hverandre. Mange rådsøkende trenger derfor veiledning i testamentsreglene og opplysninger om hvordan samboerne kan sikre seg på andre måter.

Annet

Klientene har også spørsmål om arveavgift, samboeres manglende adgang til adopsjonsretten til løsøre/gjenstandene. De har også spørsmål om hvilke beskatnings- og forsikringsregler som gjelder for samboere.

5. TRYGD-, SOSIAL- OG FORVALTNINGSRETT

Vi har valgt å plassere disse sakene under samme overskrift. Kvinner som trenger hjelp på et av disse områdene har ofte spørsmål på de to andre også. Det kan derfor være nyttig å se dem i sammenheng. Her, som på en rekke andre rettsområder, ser vi en utbredt mangel på rettskunnskap blant kvinner. Dette medfører at kvinner i en del tilfeller ikke oppnår de rettigheter de har krav på etter loven.

Ytelser etter folketrygdloven

	Antall	Prosent
Alderspensjon	8	4,5%
Attføring	17	9,6%
Barnetrygd	19	10,7%
Nedkomststønad/ fødselspenger	16	9,0%
Stønad ved arbeidsløshet	9	5,1%
Stønad ved sykdom	12	6,7%
Uførepensjon	23	12,9%
Ytelser til enslig forsørger	36	20,2%
Ytelser til etterlatte	17	9,6%
Andre ytelser (Ftrl.)	21	11,8%
Totalt	178	100,0%

Ytelser til enslige forsørgere

Mange av kvinnene som oppsøker JURK med trygde- og sosialrettslige spørsmål, ønsker opplysninger om ytelser til enslige forsørgere. Endel av dem har aldri bodd sammen med barnets far. Mange av dem er i ferd med å bryte ut av et ekteskap eller samboerforhold der mannen er hovedforsørger. Felles for disse kvinnene er at de ikke ser seg i stand til å forsørge seg selv og barnet.

For å ha rett til overgangsstønad kreves det blant annet at man er formelt separert og har flyttet fra tidligere ektefelle. Dette skaper problemer fordi det kan være lang ventetid før man får separasjonsbevilling. Av økonomiske og/eller praktiske grunner deler endel bolig, til tross for at de er formelt og reelt separert. I disse tilfellene har heller ikke kvinnen rett til overgangsstønad.

Stønader ved sykdom og fødsel

Folketrygdloven er vanskelig å orientere seg i og relativt ofte foretas endringer. De fleste rådsøkende ønsker en orientering om hvilke rettigheter de har i forbindelse med fødsel, egen sykdom eller barns sykdom.

Attføring og uførepensjon

Kvinnen ønsker ofte veiledning i hvilke vilkår som gjelder for de enkelte ytelser. I endel tilfeller ønsker kvinnen hjelp til å forstå vedtak hun har fått fra trygdeetaten. Det hender også at vi hjelper den rådsøkende med å søke om ytelser eller med å anke vedtak hun ikke er fornøyd med. (Se mer om det under forvaltningsrett).

Ytelser til etterlatte

Vi får henvendelser fra gjenlevende ektefelle og gjenlevende fraskilt/separert ektefelle. Begge tilfeller er det vilkårene for stønad til etterlatte som står sentralt.

Sosialrett

	Antall	Prosent
Bostøtte (kommunal/statlig)	12	25,5%
Stønad til livsopphold	19	40,4%
Annet	16	34,0%
Totalt	47	100,0%

Også i 1996 gjaldt endel av sakene kvinner som faller utenfor folketrygdens ytelser, fordi ikke oppfyller ett eller flere av lovens vilkår. Sakene dreide seg også om kvinner som ette et langt ekteskap ikke har mulighet til å få jobb på dagens arbeidsmarked.

Et stadig stigende antall saker gjelder enslige forsørgere som har problemer med å få pengene til å strekke til. Selv om det har blitt mer vanlig med støtte fra sosialkontoret, opplever vi ennå at mange ser på dette som ydmykende og kvier seg for å ta kontakt. Et annet problem er at kvinnen ofte har vanskeligheter med selv å kommunisere med sin saksbehandler på sosialkontoret.

Forvaltningsrett

	Antall	Prosent
Klage på trygdevedtak	27	28,4%
Klage på sosialvedtak	14	14,7%
Klage på andre forvaltningsvedtak	26	27,4%
Annet	28	29,5%
Totalt	95	100,0%

I forhold til 1995 har det vært en stor økning i antall henvendelser hvor klienten ønsker å klage på trygde- og sosialvedtak.

6. ARVERETT

	Antall	Prosent
Legalarv	210	42,7%
Testament	120	24,4%
Uskifte	50	10,2%
Dødsboskifte	29	5,9%
Odels-og åsetesrett	27	5,5%
Annet	56	11,4%
Totalt	492	100,0%

Legalarv

Spørsmålene knytter seg både til ektefellens arverett, barns pliktdelelsarv og legalarvingenes forhold til testament.

Testament

Vår erfaring viser at mange tror de må ha advokatbistand for å opprette et gyldig testament. Det er viktig for JURK å opplyse om reglene på dette området. Kvinnene blir dermed i bedre stand til å ivareta sine interesser.

Odels- og åsetesrett

JURK har hatt en økning i antall saker om odelsrett. Det dreier seg både om odelsjenter som ønsker informasjon om sine rettigheter og som trenger hjelp til å hevde dem. Endel spørsmål dreier seg om ektefellers mulighet for sameie. Vi får også spørsmål om deling av et felleseie der en odelsgård er et av formuesobjektene.

JURK har startet opp et prosjekt, hvor det utarbeides en egen brosjyre om disse spørsmålene. Dette er et tungt rettslig område, hvor behovet for klargjørende informasjon er stort. Brosjyren vil være ferdig i løpet av første halvår 1997.

7. BOLIGRETT

	Antall	Prosent
Den rådsøkende er leietaker	136	56,0%
Den rådsøkende er utleier	34	14,0%
Depositum	5	2,1%
Fast eiendom kjøp/salg	39	16,0%
Annet	29	11,9%
Totalt	243	100,0%

JURK ønsker fortrinnsvis å hjelpe leietakere, fordi det i hovedsak er disse som har svakest økonomi. De fleste sakene gjelder oppsigelse av leieforhold, depositum og dekning av utgifter til den utleide leiligheten.

8. GJELD

	Antall	Prosent
Boliggjeld	32	17,3%
Inkasso	28	15,1%
Gjeldsordning	33	17,8%
Kausionsansvar	17	9,2%
Regresskrav	10	5,4%
Annet	65	35,1%
Totalt	185	100,0%

Mange av våre klienter har spørsmål og problemer knyttet til gjeld. Ofte oppstår gjeldsproblemene i forbindelse med oppgjør etter et samlivsbrudd. Eksempler på dette er kvinner som overtar felles gjeld eller kausjonerer for partnerens gjeld.

I forhold til 1995 har det vært en økning av antall henvendelser om bistand til å søke gjeldsordning.

9. ARBEIDSRETT

	Antall	Prosent
Ansettelse (bl a forbigåelse)	18	9,1%
Oppsigelse (ev endringsoppsigelse)	80	40,6%
Avskjedigelse	7	3,6%
Lønnsspørsmål	43	21,8%
Annet	49	24,9%
Totalt	197	100,0%

Under "annet" faller blant annet henvendelser vedrørende fødsels- og svangerskapspermisjon der kvinnen ikke får de rettighetene hun har krav på fra arbeidsgiveren.

Vi får også generelle spørsmål om rettigheter etter arbeidsmiljøloven, lovligheten av arbeidskontrakter med videre.

10. RETTSHJELPSRETT

	Antall	Prosent
Info om fri rettshjelp	42	76,4%
Info om bistandsadvokatordningen	2	3,6%
Henvist til kontoret for fri rettshjelp	3	5,5%
Annet	8	14,5%
Totalt	55	100,0%

Nesten 80% av sakene er spørsmål vedrørende lov om fri rettshjelp. JURK informerer om ordningen, og hjelper til med å undersøke om kvinnen har rett på fri rettshjelp fra staten.

11. FREMMEDRETT/INTERNASJONAL PRIVATRETT

	Antall	Prosent
Oppholdstillatelse	67	54,0%
Arbeidstillatelse	1	0,8%
Familiegjenforening	10	8,1%
Internasjonal privatrett	20	16,1%
Annet	26	21,0%
Totalt	124	100,0%

Innvandrerkvinnegruppa har de siste årene drevet utadrettet virksomhet ovenfor innvandrermiljøene. Målet har vært å nå denne kvinnegruppa med de samme tilbud vi har til resten av landets kvinner: gratis juridisk rådgivning, forebyggende og rettsopplysende arbeid og rettspolitisk engasjement.

Sakene gjelder i det vesentligste oppholdstillatelser, særlig i forbindelse med separasjon og skilsmisse. Mange kvinner får oppholdstillatelse i Norge gjennom familiegjenforeningsreglene, det vil si som "vedheng" til mannens oppholdstillatelse.

I forhold til 1995 har det vært en generell nedgang i henvendelser vedrørende oppholds- og arbeidstillatelse. Det er ikke skjedd noen endring med hensyn til familiegjenforeningssakene. Derimot har det vært en økning i antall henvendelser når det gjelder internasjonal privatrett.

I 1996 mottok JURK ingen saker om studentopphold. Dette stemmer overens med erfaringene til Sosionomtjenesten på Blindern. Årsaken er endringer i reglene/praksisen for fremmedspråklige når det gjelder å få studierett ved Universitetet. Det skjer nå gjennom avtaler med utenlandske universiteter.

Saker om internasjonal privatrett dreier seg om spørsmål om hvilket lands skifteregler som skal gjelde ved separasjon/skilsmisse når partene har tilknytning til flere land. Det kan også gjelde spørsmål om foreldreansvar og samværsrett når foreldrene er av forskjellig nasjonalitet.

Kategorien "Annet" dekker spørsmål som statsborgerskap, besøksvisum o.l.

For mer grundig gjennomgang av Innvandrerkvinnegruppas arbeid, se kapittel VIII .

12. FENGSELSRETT

	Antall	Prosent
Forhold i fengselet	8	34,8%
Benådning	3	13,0%
Permisjon/fremstilling	2	8,7%
Overføring	5	21,7%
Annet	5	21,7%
Totalt	23	100,0%

Bredtveitgruppa tok imot 29 nye henvendelser på Bredtvedt kvinnefengsel i løpet av Spørsmål vedrørende dette problemområdet kan også komme også fra andre enn på Bredtveit.

Av statistikken fremgår imidlertid ikke det brede antall saksområder som Bredtveitgruppas dekker. Gruppas har også saker innen rettsområdene familie-, barne- og arverett, sar del husleie- og gjeldssaker.

Se forøvrig grundig gjennomgang av Bredtveitgruppas arbeid under kapittel VIII .

VII MISHANDLING AV KVINNER

1. METODE

Generelt

Statistikken i det følgende bygger på registreringsskjemaer som saksbehandlerne fyller ut i de sakene der kvinnen opplyser at hun har blitt mishandlet.

Vi regner det som sikkert at det er store mørketall her, da mishandling erfaringsmessig er et emne som er vanskelig å snakke om.

Mange kvinner søker vår hjelp for å få vite hvordan de skal få separasjon/skilsmisje. Årsaken til at de ønsker å gå til et slikt skritt kommer som regel ikke frem. Det er derfor svært viktig at saksbehandlerne er oppmerksomme på signaler som tyder på at kvinner har blitt eller blir mishandlet. I slike saker vil kvinnen ofte ha behov for mer informasjon om anmeldelse, krisesentre, erstatning fra gjerningsmannen, statlig erstatning til voldsofre o.l.

I 1996 ble det fylt ut 56 mishandlingsskjemaer.

Mulige feilkilder

Mishandlingsskjemaene er utfylt av saksbehandleren etter de opplysninger som kommer fram under samtalen med den rådsøkende. Saksbehandleren har ikke alltid stilt spørsmålene direkte til den rådsøkende. Som nevnt medfører dette at ikke alle spørsmålene på skjemaet blir like godt opplyst og at det for enkelte spørsmål er forholdsvis store mørketall.

2. MISHANDLING

Mishandlers forhold til kvinnen

	Antall	Prosent
Ekte mann	24	40,7%
Samboer	9	15,2%
Eks-samboer eller eks-ektefelle	8	13,6%
Far	2	3,4%
Familiemedlem forøvrig	2	3,4%
Ukjent	5	8,5%
Andre	7	11,9%
Ikke oppgitt	2	3,4%
Totalt	59	100,0%

Grunnen til at antallet her er høyere enn antall utfylte skjemaer, er at flere av kvinnene har opplevd mishandling fra forskjellige menn. Mange av kvinnene som har opplevd mishandling fra far, kommer senere inn i forhold hvor de blir mishandlet av sin kjæreste/ektefelle/samboer.

Arten av mishandlingen

	Antall	Prosent
Fysisk	12	21,4%
Psykisk	9	16,1%
Begge deler	32	57,1%
Ikke oppgitt	3	5,4%
Totalt	56	100,0%

Åstedet

	Antall	Prosent
Hjemme	33	58,9%
Både i hjemmet og ute	6	10,7%
Annet sted	7	12,5%
Ikke oppgitt	10	17,9%
Totalt	56	100,0%

Det framgår av tabellen at det ikke er den blinde gatevolden som dominerer. De aller fle kvinnene blir mishandlet i hjemmet. Med dette menes både eget hjem, partenes og foreldrenes hjem.

Det er den samme mishandleren som har forgrepet seg på kvinnen både i og utenfor hjemmet.

Varighet

	Antall	Prosent
Opptil 1 år regelmessig	3	5,3%
Over 1 år	24	42,9%
Engangstilfelle	14	25,0%
Ikke oppgitt	15	26,8%
Totalt	56	100,0%

Anmeldelse

	Antall	Prosent
Ikke anmeldt	24	42,9%
Anmeldt, domfellelse	9	16,1%
Anmeldt, saken henlagt	11	19,6%
Anmeldt, saken trukket	1	1,8%
Ikke oppgitt	11	19,6%
Totalt	56	100,0%

Tallene viser at svært få anmelder forholdet. Dette kan ha sammenheng med at overgriperen i over 70% av tilfellene er kvinnens ektemann/partner eller et annet nært familiemedlem.

Kontakt med andre instanser

	Antall	Prosent
Lege	18	19,8%
Politi	26	28,6%
Krisesenter	7	7,7%
Psykolog	9	9,9%
Andre	14	15,4%
Ikke kontakt med noen	5	5,5%
Ikke oppgitt	12	13,2%
Totalt	91	100,0%

Kvinnene har gjerne vært i kontakt med flere instanser i hjelpeapparatet. Dette er årsaken til at sluttsummen i tabellen er høyere enn antall utfylte mishandlings skjemaer. Vi forsøker å gi kvinnene råd med hensyn til hvor de kan få hjelp og støtte ut over det rent juridiske. JURK har også vært behjelpelig med å følge noen av kvinnene til politiet fordi de er redde for å gå alene.

3. OPPLYSNINGER OM DE RÅDSØKENDE

Alder

	Antall	Prosent
Under 20 år	1	1,8%
21 - 30 år	18	32,1%
31 - 40 år	20	35,7%
41 - 50 år	10	17,9%
Over 50 år	3	5,4%
Ikke oppgitt	4	7,1%
Totalt	56	100,0%

Yrke

	Antall	Prosent
Utearbeidende	19	33,9%
Trygdet	7	12,5%
Student/elev	7	12,5%
Hjemmearbeidende	6	10,7%
Arbeidsledig	2	3,6%
Ikke oppgitt	15	26,8%
Totalt	56	100,0%

Bosted

	Antall	Prosent
Oslo	28	50,0%
Akershus	4	7,1%
Østfold	1	1,8%
Vestfold	1	1,8%
Hedmark	1	1,8%
Oppland	1	1,8%
Buskerud	1	1,8%
Telemark	2	3,6%
Rogaland	1	1,8%
Hordaland	2	3,6%
Møre og Romsdal	2	3,6%
Nordland	1	1,8%
Danmark	2	3,6%
Sverige	1	1,8%
Australia	1	1,8%
Ikke oppgitt	1	1,8%
Totalt	56	100,0%

4. KOMMENTARER TIL TABELLENE

Mishandlingen skjer stort sett i hjemmemiljøet, enten hos kvinnen eller hos gjerningsmannen. Dette underbygger tidligere sterke antakelser om at hjemmevolden er utbredt.

De fleste sakene JURK behandlet innenfor dette området i 1996 gjaldt mishandling innenfor etablerte forhold (ekteskap og samboerforhold). Gjerningsmannen var kjent av den mishandlede fra før. Annen forskning på området bekrefter forholdet.

Mishandlingen har i de fleste tilfeller foregått over lang tid (mer enn ett år). Antall saker der mishandlingen er et engangstilfelle utgjør 25%.

Kvinnene har ofte vært utsatt for vold av grov karakter. Mishandlingen har resultert i blodutredelser, sprekker i huden, svimmelhet, kvalme, utslåtte tenner, nedsatt hørsel og ribbeinsbrudd.

I tillegg til de rent fysiske skadene, har mange kvinner fått psykiske problemer av til dels alvorlig art. Mishandling skaper angst og er med på å bryte ned kvinnens selvfølelse og gjør henne avhengig av mannen. Fysisk mishandling skjer ofte i sammenheng med psykisk mishandling i form av maktdemonstrasjoner, nedsettende snakk og trusler om fysisk vold. Resultatet kan være at kvinnen skammer seg over det som har skjedd, føler seg medskyldig og er redd for å fortelle det til noen.

JURK har også fått henvendelser fra utenlandske kvinner med opphold i Norge på familiegjenforeningsgrunnlag. Mennene feilinformerer disse kvinnene om deres rettigheter i Norge, og om faren for å bli sendt ut av landet. Dette bruker mennene som et maktmiddel til å skape frykt og utrygghet hos kvinnen.

VIII PRINSIPIELT OG FOREBYGGENDE ARBEID

GENERELT

Det prinsipielle og forebyggende arbeidet i JURK er en svært viktig del av JURKs arbeid. Arbeidet er todelt. På individuelt plan henvender vi oss til kvinner, da allmenn rettsinformasjon har en klar forebyggende effekt. På generelt plan rettes arbeidet mot myndigheter, da vi ser hvordan lover og regler fungerer i praksis. Utarbeidelse av høringsuttalelser er en viktig del av dette arbeidet.

Mesteparten av våre bevilgninger er øremerket saksbehandling. Det prinsipielle arbeidet er derfor mindre omfattende enn vi ønsker.

Det prinsipielle arbeidet bygger på de erfaringer vi gjør i saksbehandlingen. Hva slags prinsipielt arbeid som til enhver tid utføres, avhenger også av henvendelser utenfra; fra offentlige instanser, interesseorganisasjoner, kritesentre og enkeltpersoner.

Det prinsipielle arbeidet foregår i JURKs tverrgrupper. Tverrgruppene arbeider kvinnepolitisk innenfor bestemte rettsområder. JURK består av fire faste tverrgrupper: Bredtveitgruppa, Innvandrerkvinnegruppa, Volds- og mishandlingsgruppa og Prinsipiell gruppe. I tillegg opprettes egne grupper i forbindelse med særskilte prosjekter.

I det følgende gis en oversikt over det prinsipielle arbeidet som ble gjort i 1996.

1. BREDTVEITGRUPPA

Generelt om gruppas arbeid

Bredtveitgruppas formål er å øke de kvinnelige innsattes kunnskap om sine juridiske rettigheter og plikter. Vi gir råd i konkrete juridiske spørsmål og informerer dessuten om juridiske temaer som de innsatte er opptatt av. Det gis dessuten generell rettsinformasjon for å belyse de kvinnelige innsattes rettsstilling.

Bredtveitgruppa har våren 1996 bestått av 4 medarbeidere og høsten 1996 5 medarbeidere.

Tilrettelegging av arbeidet

Arbeidet på Bredtveit kvinnefengsel og sikringsanstalt (heretter Bredtveit) forutsetter et nært samarbeid med fengselets ledelse og personale. I denne sammenheng ble det i 1996 avholdt et møte med sosialsekretæren på Bredtveit, hvor den praktiske gjennomføringen av klientmottakene ble diskutert.

Det ble avholdt et møte med fengselsstyret ved bl.a. byråsjef Bjørn Askim. Her ble forholdene for de kvinnelige innsatte spesielt diskutert.

Informasjonsarbeidet på Bredtveit

Det er tradisjon for at Bredtveitgruppa hvert semester har et informasjonsmøte med ledelsen på Bredtveit. I de senere år er JURK blitt et etablert og kjent tilbud blant de innsatte. I samråd med sosialsekretæren ble Bredtveitgruppa derfor enige om å la informasjonsmøtet for 1996 utgå. Bredtveitgruppa har likevel hengt opp oppslag om virksomhet og hva vi kan bistå de innsatte med. Deler av informasjonen er oversatt til engelsk, for å gjøre den mer tilgjengelig for utenlandske statsborgere.

Bredtveitgruppas nye medarbeidere har hatt den ordinære omvisningen på de ulike avdelingene og fått informasjon om selve driften av fengselet.

Klientmottak - saksbehandling

To saksbehandlere har klientmottak i fengselet annenhver uke.

Bredtveitgruppa fikk i 1996 29 nye klienter blant de innsatte på Bredtveit. Henvendelsene dreier seg om hvilke rettigheter de innsatte har under soningen og ved løslatelsen, herunder hjelp til søknader om permisjoner og overføring til andre fengsle soning i behandlingsinstitusjoner. Vi får mange henvendelser fra utenlandske kvinner ønsker informasjon om prøveløslatelse etter halvtids soning. Den innsatte ønsker ofte informasjon om flere av disse rettsområdene.

Kvinnene har mange spørsmål om barnerett. I motsetning til de mannlige innsatte mar kvinnene i stor utstrekning noen som kan ta seg av hjem og barn mens de selv soner. Barna blir derfor ofte plassert i fosterhjem i kortere og lengre perioder av barnevernet. I fører til at kvinnelige innsatte i større grad enn mannlige har problemer vedrørende bar både under og etter soning. Mange av kvinnene har vanskeligheter med å få barna tilb etter avsluttet soning.

En del av de kvinnelige innsatte har blitt utsatt for overgrep fra samboer, ektefelle og/ell andre. Ved søknader om voldsoffererstatning samarbeider Bredtveitgruppa med Voldsmishandlingsgruppa i JURK.

Kvinnene har også spørsmål om andre forhold, så som familierett, arverett, gjeldsproble og husleierett.

Vi har hjulpet til med utforming av permisjonssøknader, forhandlet om gjeldsordning, se søknad om halvtid, hjulpet til med å få utvidet rett til å ha personlige gjenstander på celle lignende.

Generell rettsinformasjon - informasjonsarbeid til øvrige fengsler

Gruppa gir generell rettsinformasjon til kvinnelige innsatte. Ved å øke de innsattes kunnskap om sine juridiske rettigheter, vil kvinnene bedre kunne orientere seg i lovverket for å hindre og avhjelpe juridiske problemer. Erfaringsmessig virker denne type informasjon opplysende og forebyggende.

Prosjekter

«Kvinner i fengsel» ble startet opp på bakgrunn av våre erfaringer fra KROM-seminaret, hvor det ble holdt flere innlegg om innsattes rettsstilling i kretsfengslene og deres problemer med å nå frem med sine saker.

Formålet med prosjektet var todelt. JURK ønsket å øke vår tilgjengelighet for flere enn Bredtveits innsatte, slik at også kvinner i andre fengsler kan dra nytte av vår juridiske bistand. I tillegg ønsket vi å kartlegge kvinners soningsforhold i fengslene.

Det ble sendt ut informasjon om JURK og spørreskjema til fengsler med soningsplasser for kvinner. Hensikten med spørreskjemaene var å kartlegge de innsattes sammensetning, soningstid og behovet for informasjon og juridiske bistand. 8 av 12 fengsler besvarte henvendelsen og ga positiv tilbakemelding på prosjektet.

Prosjektet ble fulgt opp høsten 1996 ved å sende ut mer informasjon om JURK til landets fengsler som kan ha eller har kvinnelige innsatte. I den anledning utarbeidet vi en folder med viktig juridisk informasjon, slik at de kan få tilgang til denne f.eks. på biblioteket i fengslet. Folderen er en revidering og forkortelse av den eksisterende brosjyren «Innsattes rettigheter».

Ved denne type informasjonsarbeid synliggjøres JURK utenfor Bredtveit.

Opplæring - rettspolitisk arbeid

Omvisning i fengsel

JURK var våren 1996 på omvisning på Bredtveit kvinnefengsel og sikringsanstalt. Bredtveitgruppa ble sammen med JUSS-BUSS gitt en omvisning i Oslo Kretsfengsel. Her besøkte vi det kjente Stifinnerprosjektet.

Synnseterseminaret

Hvert år deltar Bredtveitgruppas medarbeidere på KROMs årlige konferanse, som i 1996 ble avholdt på Synnseter 12.01-15.01. (KROM er Norsk Forening for Kriminalreform)

Seminaret gir god innsikt i kriminalomsorgen generelt, med innlegg og foredrag av personer fra fagmiljøet, de innsatte og deres pårørende.

Årets seminar bar imidlertid preg av at deltagerne hadde størst erfaring med mannlige innsatte. Bredtveitgruppa håper ved en senere anledning å kunne bidra mer aktivt når det gjelder å belyse de kvinnelige innsattes rettsstilling.

2. INNVANDRERKVINNEGRUPPA

Generelt om gruppas arbeid

Hovedformålet med gruppa er å nå ut til innvandrerkvinner med informasjon om deres juridiske rettigheter. Vi mener de har et særlig behov for den rådgivning vi kan tilby. Innvandrerkvinnegruppa arbeider med konkret saksbehandling, generelt rettsopplysende arbeid og rettspolitisk virksomhet.

Innvandrerkvinnegruppa bestod våren 1996 av 5 medarbeidere og høsten 1996 av 7 medarbeidere.

Saksbehandling - sakstype

Innvandrerkvinnegruppa har i 1996 opprettholdt saksantallet sett i forhold til foråret.

Vi mottar henvendelser fra kvinner som kommer fra alle deler av verden.

Et overveiende antall saker dreier seg om oppholdstillatelse om oppholdstillatelse for kvinnen selv og eventuelle barn, og hun ønsker ofte informasjon om sin stilling etter et samlivsbrudd.

Oftest er problemet at kvinnens oppholdstillatelse er knyttet til mannens, enten ved at hun er gift med en norsk statsborger eller med en utenlandsk borger som har oppholdstillatelse i Norge. Dersom ekteskapet blir oppløst eller partene flytter fra hverandre før det har gått tre år, medfører dette som oftest at kvinnen ikke lenger har rett til opphold i Norge. Hun får ikke bosettingstillatelse på selvstendig grunnlag.

Innvandrerkvinnegruppa behandler også spørsmål om internasjonal privatrett. Når forholdet har tilknytning til flere land, kan det oppstå spørsmål om hvilket lands rett som skal legges til grunn. Gruppa må derfor anvende sin kompetanse på lovvalgsreglene.

I tillegg har vi også hatt en del spørsmål om oppholdstillatelse fra norske kvinner som er gift med utenlandske menn. Norske kvinner som er/har vært gift eller samboende med utenlandske menn, har ofte spørsmål om oppholdstillatelse for mannen/samboeren, skifteoppgjør, foreldreansvar og samværsrett.

Klientmottaket på Grønland

Våren 1996 startet JURK klientmottak for innvandrerkvinner på Grønlands bydelshus. Mottaket ble imidlertid avviklet i løpet av høsten, da pågangen fra klienter var svært liten. Årsaken kan skyldes for lite informasjon om mottaket. På den annen side har henvendelsene over telefon og på ordinære klientmottak økt i forhold til i fjor. Det kan derfor være at våre klienter heller benytter seg av dette godt etablerte tilbudet.

Økt tilgjengelighet overfor innvandrerkvinner må erfaringsmessig baseres på mer direkte oppsøkende virksomhet. Terskelen for selv å ta kontakt er svært høy, grunnet sosial, kulturell og språklig avstand.

Tilrettelegging av arbeidet

På grunn av manglende eller begrensede norskkunnskap, benyttes ved flere anledninger Tolketjenesten i innvandreretaten. De gir gratis bistand.

7 **Generell rettsinformasjon - informasjonsarbeid**

Innvandrerkvinnemiljøer er generelt svært lukket og vanskelig å komme i kontakt med. Vi jobber derfor fortsatt med å nå ut med mer informasjon til denne målgruppen. Vi har sendt ut informasjonsmateriale til offentlige kontorer og andre instanser og lagt ut foldere og brosjyrer der kvinnene erfaringsmessig ferdes. Vi ser at endel innvandrerkvinner ikke behersker norsk selv om de har bodd i Norge i flere år. Gruppen har derfor oversatt JURKs informasjonsfolder til fire ulike språk, tyrkisk, serbo-kroatisk, arabisk og urdu.

Mange kvinner av utenlandsk opprinnelse har liten kjennskap til JURK og vårt arbeid. Som ledd i informasjonsspredningen har Innvandrerkvinnegruppen sendt et informasjonsskriv om JURK til de ulike bydelskontorene samt flere kommuner i Norge.

Innvandrerkvinnegruppen har hatt en medarbeider fra Bosnia som er ansatt på KAJA-midler. I Norge er det over 10 000 med serbo-kroatisk opprinnelse. Som ledd i integreringsprosessen er det svært viktig å nå ut med generell rettsinformasjon til denne gruppen. Høsten 1996 startet medarbeideren derfor det verdifulle arbeidet med å oversette JURKs egen brosjyre «Innvandrerkvinnens rettsstilling» til serbo-kroatisk. Brosjyren forventes ferdig i løpet av sommeren 1997, dersom tilstrekkelige midler blir stilt til rådighet.

Opplæring

Som ledd i den interne skoleringen av Innva-medarbeiderne, har eksterne foredragsholdere gitt opplæring om utlendingsloven med utlendingsforskriften og fri rettshjelp i utlendingssaker.

Innvandrerkvinnegruppen har også i år hatt felles opplæring med JUSS-BUSS.

3. VOLDS - OG MISHANDLINGSGRUPPA

Generelt om gruppas arbeid

Gruppen gir veiledning og har saksbehandling på alle nivåer til kvinner som er eller har vært utsatt for mishandling, voldtekt, incest eller andre overgrep. Det gjelder såvel psykisk som fysisk mishandling. Sakene er generelt mer omfattende og tidkrevende enn andre saker.

Gruppas målsetning er å nå ut med generell rettsinformasjon om mishandlede kvinners rettsstilling. I den forbindelse er det viktig å profilere gruppas arbeid for å nå de kvinner som har behov for JURKs bistand på området.

Volds- og mishandlingsgruppen har i 1996 hatt 4 medarbeidere.

Saksbehandling

Generelt

Karakteristisk for alle volds- og mishandlingssakene er at de går over lang tid, gjerne med flere saksbehandlere. Det gjelder særlig søknader om statlig voldsoffer- og billighetserstatning.

Innhenting av dokumentasjon til erstatningssøknader er ofte vanskelig. Problemene er spesielt store når det gjelder innhenting av dokumentasjon for overgrep som ligger langt tilbake i tid. Det kan by på problemer å hente ut informasjon fra dataregistre. Enkelte steder er all informasjon fra før 1986 slettet. En del krisesentre kan ikke dokumentere at en kvinne har oppholdt seg der fordi de ikke fører lister over brukerne. Det samme problemet merke også når det gjelder støttesentre mot incest.

Disse forholdene kan gjøre det svært vanskelig å dokumentere overgrep som ligger noe tilbake i tid. Det er vanskelig å få innvilget erstatning fra staten dersom overgrepene i liten grad lar seg dokumentere.

Et annet problem er at leger og terapeuter bruker svært lang tid på å svare på våre henvendelser vedrørende dokumentasjon av overgrep mot klientene. Mye tid og ressurser brukes til å purre opp svar.

Kvinner henvender seg til JURK for å få hjelp til å løse andre problemer. Under samtalen kan det etterhvert fremkomme at hun har vært utsatt for seksuelle overgrep eller annen mishandling. Vi synes det er viktig å fange opp signaler om at det har skjedd slike overgrep.

Mange av kvinnene er i tvil om de skal anmelde overgrep. Vi har derfor også hatt en del rådgivnings- og henvisningssaker.

I tillegg til de klientene vi har hatt en stund, mottok volds- og mishandlingsgruppa 33 nye klienter i løpet av året.

Voldsoffer- og billighetserstatningssøknader

Kvinner trenger støtte og tett oppfølging for å komme igjennom den nødvendige prosessen det er å sende en erstatningssøknad. Vi opplever at disse kvinnene kommer styrket ut av prosessen og lettere kan ta fatt på hverdagen igjen. En del av sakene inneholder lite juss og rollen som medmenneske er ofte like viktig som å gi ren juridisk bistand.

I 1996 er vi blitt tildelt en billighetserstatning på kr 150 000. Dette er det maksimale erstatningsbeløp som kan tildeles. Vi har også fått tildelt en voldsoffererstatning på kr 50 000 for tort og sveie.

Gruppa har merket økt pågang og har også mottatt flere henvendelser fra fagpersoner som advokater og leger med spørsmål om voldsoffer- og billighetserstatning. Det kan virke som JURKs arbeid på området er blitt mer kjent.

Rettsinformasjon

Det er tidligere utarbeidet et standardskriv "Erstatning fra staten til voldsofre" som gis ut til klientene. Standardskrivet er blitt gjennomarbeidet på nytt og fremstår i en forbedret utgave.

Det har vært gitt informasjon og opplæring til fire studenter fra Oslo kommunale voksenopplæring. De ønsket informasjon om JURKs arbeidsmetode overfor kvinner som har vært utsatt for overgrep.

Prinsipielt arbeid

I 1995 ble det startet en undersøkelse av praksisen hos landets fylkesmenn når det gjelder gjerningsmannens innsynsrett i erstatningssakens dokumenter. Undersøkelsen ble satt igang på bakgrunn av fylkesmannskontorenes ulike praksis. Fortsatt mangler besvarelser fra noen fylker. Undersøkelsen beregnes avsluttet våren 1997.

Gruppen deltok på Norsk Folkehjelps seminar «Stans volden mot kvinner», hvor det var en bred tverrfaglig behandling av problemet vold mot kvinner. På konferansen møtte personer med faglig kompetanse på mange områder. JURK ga en presentasjon av volds- og mishandlingsgruppa, og hva JURK kan tilby av bistand til kvinner som har vært utsatt for vold.

To medlemmer av gruppa deltok på konferanse med tema «Seksuelt misbrukte barns rettsstilling». Problemstillingen ble belyst fra ulike vinkler, og deltagerne opplevde at konferansen ga et godt faglig utbytte.

JURK var også representert på feiringen av 10 års dagen for stiftelsen av Støttesenteret Mot Incest.

Under JURKs studietur til Guatemala hadde VM-gruppen et møte med organisasjonen «Grupo de Mujeres» i Guatemala City. De arbeider med å gi støtte og beskyttelse til mishandlede kvinner. Det var interessant å se hvilke forhold denne gruppen jobbet under. Deres arbeid var svært lite kontroversielt etter norske forhold, men deres arbeid har vakt sterke reaksjoner i Guatemala. Medarbeiderne blir trakkasert og hadde blitt skutt etter på gaten. JURKs arbeid og erfaringer vakte stor interesse. Ordningen med statlig voldsoffererstatning var spesielt interessant, og de ønsket en oversettelse om disse reglene. Det er ønskelig å opprettholde kontakten med denne gruppen, og dette blir muliggjort ved at studieturen i 1997 også går til Guatemala, nettopp for å følge opp kontaktene JURK etablerte.

Skolering

Våren 1996 besøkte gruppa Sentrum politistasjon i Oslo som et ledd i opplæringen av de nye medarbeiderne. Det ble gitt orientering om fremgangsmåten ved etterforskning og forberedelsene frem til rettsak. Gruppen fikk også en demonstrasjon av hvordan dommeravhør blir gjennomført i saker som dreier seg om seksuelt misbruk av barn.

Gruppen besøkte Støttesenteret Mot Incest og fikk en innføring i organisasjonens historie og arbeidsmetoder.

4. PRINSIPIELL GRUPPE

Generelt om gruppas arbeid

Gruppas arbeid består i drive prinsipielt og forebyggende arbeid samt å gi generell rettsinformasjon til kvinner.

Et av gruppas formål er å bevisstgjøre kvinner om deres juridiske rettigheter. JURKs saksmateriale viser at kvinner ofte har liten eller feil informasjon om sin rettslige stilling. Gjennom vår rettsinformasjon ønsker vi å forebygge konflikter.

Det prinsipielle arbeidet drives ved å rette henvendelser til ulike organisasjoner og instanser og gjennom det rettspolitiske arbeidet å nå ut med de erfaringer som JURK tilegner seg gjennom saksbehandlingen.

Gruppen besto våren 1996 av 6 medarbeidere og høsten 1996 av 5 medarbeidere.

Rettsinformasjon

Skoleprosjekt

Prinsipiell gruppe henvender seg hvert semester til videregående skoler i Oslo hvor vi gi tilbud om vårt skoleprosjekt. Prosjektet består i at medlemmer i prinsipiellgruppe informere om JURKs arbeid og oppfordrer til diskusjoner i klassene om ulike temaer. Til dette benyt vi oss av et eget hefte som JURK har utarbeidet om temaet likestilling. Oppgavene inntatt heftet berører likestilling på områdene arbeidsrett, trygderett og familierett. Vi legger vekt på å belyse forskjellen mellom teori og praksis på rettsområder elevene vil komme i kontakt med.

I år har gruppen holdt 14 foredrag på videregående skoler i Oslo. Erfaringene fra skoleprosjektene er gode, og vi får positiv tilbakemelding fra de skolene som har engasjert oss.

Artikler

I likhet med tidligere år har vi skrevet artikler i Kvinnejournalen. Artikkelen har handlet om fedres opptjening av fødselspenger, delt daglig omsorg, og barnebidragsreglene.

I Tidsskrift for Kritisk Juss har vi skrevet en god artikkel om delt daglig omsorg. På dette området er det viktig at JURK markerer seg og formidler våre erfaringer. JURK vil på det sterkeste påpeke at endringer i barneloven som medfører en hovedregel om delt daglig omsorg ved samlivsbrudd, **ikke** tar hensyn til hva som er barnets beste, men vil være et resultat av en misforstått rettferdighetsbetraktning om foreldrenes rettigheter til barnet. Artikkelen er laget som særtrykk.

Rettspolitisk arbeid

Høringsuttalelser

Prinsipiell gruppe har i løpet av året utarbeidet flere høringsuttalelser. Disse gjaldt endringer i barneloven, endringer i reglene om fødselspermisjon og da særlig om fedrenes rett til « pappa permisjon» og endringer i bidragsreglene.

Vi har mottatt en del høringer som prinsipiell gruppe har vurdert faller utenfor JURKs kompetanse område. Disse er derfor høflig avvist.

Annet arbeid

I februar deltok JURK på arrangementet «90-årenes abortdebatt».

JURK har også vært representert på konferansen om «Kvinner i Barentsregionen» som ble avholdt i mars. Konferansen fant sted i Murmansk.

I vårsemesteret skrev JURK brev til alle partiene om behovet for fri rettshjelp, og den dårlige dekningen i Norge sammenlignet med de andre nordiske landene.

5. FELLESEMİNARET

Generelt

Hvert år arrangeres fellesseminar for alle studentrettshjelpstiltakene i landet; Jussformidlingen, JussHjelpe, StudentJussHjelpe, Juss-Buss og JURK.

På seminaret blir sentrale juridiske emner og problemstillinger tatt opp og diskutert. Hensikten med seminaret er å gi tiltakene mulighet til å oppdatere sin kunnskap og øke sin faglige kompetanse. I tillegg er seminaret et verdifullt arrangement for å utveksle erfaringer og diskutere hva som kan gjøres for å forbedre saksbehandlingen for klientene. Fellesseminaret fører også til at rettshjelpstiltakene blir bedre samkjørt, noe som igjen gir klientene bedre hjelp og mer lønnsom utnyttelse av ressursene. Fellesseminaret representerer en kontinuerlig evaluering av rettshjelpsarbeidet, noe som i neste omgang kommer klientene til gode i form av et bedre rettshjelpstilbud.

Det blir engasjert ledende jurister fra ulike rettslige instanser til å holde innlegg, foredrag, samt lede diskusjonen/debatten.

Fellesseminaret finansieres ikke av rettshjelpstiltakenes ordinære driftsmidler. Driftsmidlene er forbeholdt konkret saksbehandling, og kan ikke benyttes til opplæring og prinsipielt arbeid. Det søkes derfor eksterne bidragsytere om støtte til seminaret.

Organisasjonene bytter på ansvaret for faglig program, arbeidet med rapportskrivning, søke om økonomisk støtte, føre regnskap samt å ta seg av den praktiske delen av seminaret.

Årets seminar

I 1996 var JussHjelpa hovedarrangør for seminaret som fant sted på Sydspissen permsenter i Tromsø. JURK sto for utarbeidelse av rapporten fra seminaret.

Hovedtemaet for årets seminar var konfliktløsning, med fokus rettet mot mekling og forhandlingsteknikk. Emnet har særlig relevans for rettshjelpstiltakene, da vi spiller en viktig rolle i det konfliktforebyggende og -løsende arbeidet utenfor det formelle rettssystemet. Denne måten avlastet vi domstolene og bidrar til at rettssystemet fungerer mer effektivt.

Det ble holdt flere innlegg om emnet: Dommerens rolle som mekler ved dommer Inge Unneberg, advokaten som mekler ved advokat Bjørnar Stokkan og mekling som en del av jusstudiet ved professor dr. juris Jens Edvin Skoghøy. Konfliktrådsleder Astrid Berg holdt innlegg med utgangspunkt i konfliktrådets arbeid. Innleggene ble fulgt opp med gruppearbeid, debatt og rollespill i plenum.

Det faglige utbyttet av fellesseminaret var svært godt. Seminaret ga inspirasjon til fortsatt engasjement og rettshjelpsarbeid, og bidro til å styrke kontakten mellom tiltakene.

6. STUDIETURGRUPPA

Generelt om gruppas arbeid

JURK arrangerer hvert år en studietur i vårsemesteret. Formålet er flerdelt. Vi ønsker å skaffe kunnskap om vår egen organisasjon og få informasjon om hvordan kvinneorganisasjoner i andre land arbeider. Videre ønsker vi å skaffe oss kunnskap om kvinners rettsstilling i andre land og generell informasjon om rettsstillingen på områder som er relevante for vårt arbeid.

Våren 1996 besto studieturgruppa av 5 medlemmer. Høsten 1996 ble det etablert en egen rapportgruppe med 5 medlemmer.

Studiegruppas oppgaver er å utarbeide program for turen og søke økonomisk støtte til prosjektet.

Årets studietur

Den 25. juni til 3. juli 1996 reiste JURK til **Guatemala**.

Forberedelser

Årets studietur var et ambisiøst prosjekt, både praktisk, faglig og menneskelig. JURK har hverken mandat eller økonomisk mulighet til å finansiere slike prosjekter. Det må derfor søkes eksterne midler. Turen i år ble i all hovedsak finansiert av Utenriksdepartementet, Fritt Ord, Barne- og familiedepartementet, Norske Kvinnelige Juristers Forening og av deltagerne selv. Til tross for høye egenandeler var oppslutningen om årets tur meget god, 15 jurkere deltok.

Bakgrunnen for valget av Guatemala som mål for studieturen var Norges engasjement i fredsprosessen og de guatemalanske kvinnenes kamp for fred og menneskerettigheter. I denne sammenheng kan nevnes fredsprisvinner Rigoberta Menchu, og organisasjoner som Conavigua og Tierra Viva.

Målet med turen var å nå kvinnene i Guatemala og møte grupper som driver direkte kvinnerettet arbeid. Håpet vårt var å bidra med kunnskap om organisering av rettshjelpsarbeid rettet mot kvinner, og betydningen av å knytte kontakter kvinneorganisasjoner imellom. Det var derfor utarbeidet informasjon om JURK både på spansk og engelsk. I tillegg hadde vi laget en kortfattet informasjon om konstitusjonen og om sentrale juridiske felter i Norge; rettssystemet/høringsrunder, likestillingsloven og voldsoffererstatning.

I månedene før turen gjennomførte deltagerne et omfattende skoleringsprogram, ved at de fulgte en foredragsrekke arrangert av studieturgruppa. Representanter fra myndighetene og ulike organisasjoner som er engasjert i Guatemala, stilte velvillig opp for å gi oss en bakgrunn for den politiske, økonomiske, kulturelle og sosiale situasjonen i landet. Dette gjaldt for det første Petter Skauen i Kirkens Nødhjelp, Arne Aasheim fra Utenriksdepartementet, Marit Brandtzæg og Astri Myrha fra NORAD, José Luis Ramon fra Kongelige Selskap for Norges Vel, og Lars Pira, Guatemalas ambassadør i Norge.

I forberedelsene til turen la vi særlig vekt på kunnskapen om Norge som en pådriver i fredsprosessen, menneskerettighetenes vilkår i Guatemala og urbefolkningens rettigheter og da særlig med henblikk på Mayakvinnenes situasjon.

Før turen ble det også arrangert et intensivkurs i spansk.

Gjennomføring

For å få et mer helhetlig bilde av kvinnenes situasjon i Guatemala var det nødvendig å arrangere møter med ulike organisasjoner.

I Guatemala var Charges d'affairs Fredrik Arthur og ambassaden i Guatemala City til uvurdelig hjelp. De var behjelpelige med utformingen av det endelige programmet, og ordnet en rekke avtaler med organisasjoner på ulike nivåer i det guatemalanske samfunn. I løpet av turen gjennomførte vi 19 møter bl a med FNs verifikasjonskomite MINUGUA, Norsk Folkehjelp, UNDP, Centro de cultura Maya, Høyesterett, advokatforeningen, Conavigua, Tierra Viva og Rigoberta Menchu Foundation.

Høyesterett la forholdene til rette slik at vi fikk besøke et kvinnefengsel.

Vi besøkte også vår adoptivdatter i SOS barneby i Guatemala City.

Arbeidet til Kirkens Nødhjelp så vi to eksempler på i praksis, ved besøk i Colonia Noruega i Guatemala City og besøk hos enkene i Tinamit Ajaf, «Den Allmektiges by», utenfor San Martin. Besøket vårt falt samtidig med at den norske bistandsministeren Karin Nordheim Larsen var der.

Besøk hos kvinnene i fiskekooperativet i San José ble organisert ved hjelp av Det Kongelige Selskap for Norges Vel, som støtter kooperativet økonomisk.

Etterarbeid

Etter studieturen laget rapportgruppa en omfattende og grundig rapport om studieturen. Den ble ferdig våren 97 og sendt ut til alle som støttet turen og andre interesserte. Rapporten kan fås ved henvendelse til JURK.

7. SOMMERPROSJEKTER

Generelt

I tillegg til saksbehandlingen og partsrepresentasjon i konkrete saker, står JURK for et bre informasjonsarbeid. Utarbeidelse av brosjyremateriell er en viktig del av dette arbeidet, og vår erfaring er at vi på denne måten kan nå ut til flere kvinner. JURK arbeider under prinsippet om «hjelp til selvhjelp». Bruken av brosjyrer gjør klientene bedre i stand til å orientere seg om sin rettsstilling og fremme sine rettigheter. Mange kvinner ønsker vår bistand etter at en tvist har oppstått. Informasjon har i så måte en klar forebyggende effekt, og mange konflikter blir mindre ressurskrevende når det eksisterer lettfattelig informasjon form av brosjyremateriell. Dette vil også lette presset på rettsapparatet og på offentlige kontorer.

Sommeren 1996 hadde JURK full drift, og i tillegg til den vanlige saksbehandlingen hadde vi en del sommerprosjekter av prinsipiell art.

Da de ordinære driftsmidler er forbeholdt konkret saksbehandling, søkes det om ekstern støtte til sommerprosjektene.

Årets prosjekter

Sameie

I løpet av de siste årene har vi mottatt stadig flere henvendelser vedrørende sameieproblematikken. JURKs erfaring er at problemet ofte oppstår fordi sameiere ikke kjenner til behovet for å regulere forholdet seg imellom og heller ikke har kunnskap om gjeldende rett på området. Dette medfører at sameiere ikke kan forutse sin rettsstilling, slik at det i praksis ofte oppstår konflikter. Det økende antall samboerforhold forsterker behovet for informasjon om sameie, men også i ekteskap oppstår det problemer rundt fastsettelsen av eierforholdet.

Da det ikke forelå lettfattet tilgjengelig informasjon på området, ble arbeidet med utarbeidelsen av en oversikt over sameiernes rettsstilling satt i gang sommeren 1996, hvor de mest aktuelle problemstillingene på sameierettens område blir omhandlet. Brosjyren ble fullført og trykket desember 1996.

Odels- og åsetesrett

JURK har i den senere tid hatt en økning i antall saker vedrørende odelsrett. Vi har registrert at behovet for veiledning og informasjon er stort innenfor dette rettsområdet. Det foreliggende brosjyrematerialet på området var etter vår erfaring for knapt. Vi så derfor behovet for utarbeidelse av en mer utfyllende brosjyre.

På denne bakgrunn ble det sommeren 1996 satt i gang utarbeidelsen av en brosjyre som tar for seg de mest sentrale emnene innenfor odels- og åsetesretten. Det blir særlig lagt vekt på kvinners stilling som odelsjenter og de problemer som oppstår ved skilsmisse for kvinner som har «giftet seg til/inn en odelsgård»

Da Odels- og åsetesretten er et svært komplisert rettsområde og Landbruksdepartementet har uttrykt interesse for å bruke brosjyren internt i sitt arbeid, har det vært nødvendig å gjøre brosjyren noe mer omfattende enn planlagt. Arbeidet har således tatt mer tid. Brosjyren vil først foreligge i trykket form sommeren 1997.

Studieturrapport

Rapportskriving etter studieturen har i år vært et eget sommerprosjekt. Bakgrunnen for dette var at årets studietur var både mer omfattende og mer ambisiøs enn det som tidligere har vært praksis. Se forøvrig mer om dette under punktet om studietur.

Rapporten forelå ferdig trykket våren 1997.

IX INTERN SKOLERING

GENERELT

Det foregår en kontinuerlig og omfattende skolering som den enkelte medarbeider og organisasjonen har stort utbytte av. Hevingen av kompetansenivået kommer klientene til gode i form av et bedre rettshjelpstilbud.

JURK anser det som svært viktig å holde medarbeiderne faglig oppdatert på de juridiske områder som vi hovedsaklig arbeider innenfor. Det er også viktig med praktisk skolering i saksbehandling og partsrepresentasjon. Vi forsøker derfor å øke medarbeidernes kompetanse på dette området, det være seg strategitenkning, forhandlingsteknikk o.l.

OPPLÆRINGSUKEN

Hvert semester arrangeres egen opplæring for nyansatte medarbeidere i JURK. Hensikten er å informere medarbeiderne om organisasjonen, gi en generell innføring i saks- og klientbehandling, samt oppdatere og øke den faglige kompetansen på sentrale juridiske emner. Opplæringsuken har dessuten en sosial funksjon, fordi den bidrar til at medarbeiderne blir kjent med hverandre, noe som igjen skaper trygghet i arbeidssituasjonen.

Det blir invitert foredragsholdere både fra universitetet, offentlig forvaltning og andre offentlige instanser til å holde innlegg og lede diskusjonen under opplæringsuken.

Programmet for opplæringsuken våren og høsten 1996 følger vedlagt, se vedlegg nr 3.

TVERRGRUPPENES OPPLÆRING

Tverrgruppene har et selvstendig ansvar for den interne opplæring av medarbeiderne. For nærmere informasjon om den interne skoleringen, se under de respektive tverrgruppenes arbeid.

TORSDAGSLUNSJ

Flere ganger pr semester inviteres eksterne foredragsholdere til å holde innlegg på ulike rettsområder som er av interesse for vårt arbeid. Foredragene er ment å være av mer uformell karakter og avholdes under vår ordinære lunsjtid.

Oversikt over torsdagslunsjer 1996

Våren 1996

- Om meklingsordningen etter barneloven
- Odelsrett v/ Tove Bolstad
- Gjeldsordningloven v/ advokat Arne Huseby
- Forliksrådet v/ Karl Erik Isaksen
- Om å takle klienter i krise
- Forhandlingsteknikk v/ Eva Frivold

Høsten 1996

- Forliksrådet v/ Karl Erik Isaksen
- Forhandlingsteknikk v/ advokat Eva Frivold
- Barnefordeling v/ advokat Unni Risvik
- Arbeidsrett v/ advokat Tom Beck
- Aleneforeldrenes situasjon v/ Ann Dahl
- Rettsskrivningskurs v/ filolog Gundersen

MEDARBEIDEROVERSIKT

Eggen, Vibeke	Vår 1996
Eriksen, Mette	Vår 1996
Fossum, Anett	Vår 1996
Gusdal, Wenche	Vår 1996
Hagen, Marianne	Vår 1996
Haugseter, Helle	Vår 1996
Kleppe, Guro Glærum	Vår 1996
Pedersen, Christiin Ruud	Vår 1996
Singsass, Gry Margrethe	Vår 1996
Skei, Hilde Jorunn	Vår 1996
Sæther, Hilde	Vår 1996
Gåseidnes, Marit	Vår og høst 1996
Heimly, Guro	Vår og høst 1996
Helland, Rita Charlotte	Vår og høst 1996
Homlong, Margrete	Vår og høst 1996
Høimyr, Ann-Karin	Vår og høst 1996
Knutsen, Ingrid Wulff	Vår og høst 1996
Norderhaug, Anne-Li	Vår og høst 1996
Sandlie, Irene	Vår og høst 1996
Storhaug, Anne Karin	Vår og høst 1996
Tandberg, Trine	Vår og høst 1996
Anda, Kjerstin	Høst 1996
Delalic, Nada	Høst 1996
Hansen, Bente Selstad	Høst 1996
Holm, Greta	Høst 1996
Kristensen, Hanne	Høst 1996
Olsen, Mariann Helen	Høst 1996
Rutgersen, Hege	Høst 1996
Rørvik, Siv Merethe	Høst 1996
Stieng, Mona Kristin	Høst 1996
Tveite, Barbro	Høst 1996
Wattø, Lise Merete	Høst 1996

OVERSIKT OVER SKRIFTLIG MATERIALE

Brosjyrer

- Innsattes rettigheter
- Ugift samliv
- Mishandlede kvinners rettsstilling
- Separasjon og skilsmisse
- Sameie
- Seksuelt misbrukte barns rettsstilling
- Innvandrerkvinnens rettsstilling
- Enslige forsørgeres rettsstilling
- Miljøet på arbeidsplassen
- Arbeidsavtalen
- Krav på lønn og feriepenger
- Den kvinnelige arbeidstakeren
- Oppsigelse og avskjed

Stensiler og standardskriv

- Barnebidrag
- Barnefordeling
- Barnevern
- Ektefellebidrag
- Gjeldsordning
- Generelt om skifte av felleseie
- Overgangsstønad
- Skjevdeling
- Utfylling av ektepakt

Standardformularer

- Avkall på arv
- Barnetestament
- Eksigibelt gjeldsbrev
- Erklæring særkullsbarn
- Gjensidig testament
- Samlivsavtale
- Samværsavtale
- Testament over fri tredjedel
- Testament særeie

PROGRAM FOR JURK'S OPPLÆRINGSUKE JANUAR 1996

Onsdag 03.01.

09.00 - 09.50:
10.00 - 12.00:
12.00 - 14.00:
14.00 - 16.00

"Hemsen" i Tullingsgt.4c. inng. Pilestredet
Vi ønsker velkommen og informerer
Praktisk informasjon om saksbehandlingen JURK
Felles lunsj (alle tar med et pålegg hver)
Barnevernssekretariatet v/Else Gjesti

Torsdag 04.01.

09.00 - 12.30:
12.30 - 13.30:
13.30 - 15.00:
16.00 - 17.30:

"Hemsen" i Tullingsgt.4c. inng. Pilestredet
Familierett v/professor Kirsti Strøm Bull
Lunsj
Skifterett v/tidl. dommer Anna Louise Beer
Barnerett v/ advokat Unni Risvik

Fredag 05.01.

09.00 - 10.45:

11.00 - 12.30:
12.30 - 13.30:
13.30 - 15.00:

15.00 - 17.45:
18.00 .....

"Hemsen" i Tullingsgt.4c. inng. Pilestredet
Utlendingsrett. Justisdepartementet v/Eli
Fisknes
NOAS v/Bjarte Vandvik
Lunsj
Enslige forsørgeres rettsstilling. Rikstrygdeverket
v/Mette Hole Jensen
Fredagspils for de som ønsker det på JURK
Middag med nye og gamle JURKERE på
Ciao Ciao (italiensk restaurant i Keysergate)

Mandag 08.01.

09.00 - 10.00:
10.15 - 11.15:
11.15 - 11.30:
11.30 - 12.00:
12.00 - 14.00:
14.15 - 15.00:
15.15 - 16.15:

**Institutt for retts sosiologi, 6.etg. Domus Nova
(den gamle Helserådsbygningen)**
Praksis ved avhør av voldsofre. Oslo Politikammer
Barneavsnittet v/Anne Rynning Aasen
Fri rettshjelp. Fylkesmannen i Oslo og Akershus
v/Merethe Grinde
Fadderne og fadderbarn blir presentert for
hverandre og avtaler tid for opplæring
Lunsj
Voldsoffererstatning. Fylkesmannen i Oslo og
Akershus v/Hege Skårnes Nyhus
.....?
Video vedr. voldtekt og incest

Tirsdag 09.01.

09.00 - 09.45:
10.00 - 12.00:
12.00 - 14.00:
14.00 - 16.00:

**Institutt for retts sosiologi, 6.etg. Domus Nova
(den gamle Helserådsbygningen)**
Sosialrett. Majorstua-Uraniemborg. Sosialsenter
v/Hanne Myran
Kvinner i fengsel v/kriminolog Berit Vegheim
Felleslunsj på Brasseri 45
Fengselsstyret v/byråsjef Sissel Koefoed

FORELØPIG PROGRAM FOR OPPLÆRINGSUKA AUGUST 1996

Mandag 19.08.

09.00 - 09.50:
10.00 - 12.00:
12.00 - 14.00:
14.00 - 16.00

Institutt for rettssosiologi, 6.etg. Domus Nova (den gamle Helserådsbygningen)

Vi ønsker velkommen og informerer
Praktisk informasjon om saksbehandlingen JURK
Felles lunsj (alle tar med et pålegg hver)
Barnevernssekretariatet v/Else Gjesti

Tirsdag 20.08.

09.00 - 12.30:
12.30 - 13.30:
13.30 - 15.00:
15.15 - 16.45:

Institutt for rettssosiologi, 6.etg. Domus Nova (den gamle Helserådsbygningen)

Familierett v/professor Kirsti Strøm Bull
Lunsj
Skifterett v/Ole Kr. Sørensen
Barnerett v/ advokat Unni Risvik

Onsdag 21.08.

09.00 - 10.45:

11.00 - 12.30:
12.30 - 14.30:
14.30 - 16.00:

16.15 - 17.45:

Institutt for rettssosiologi, 6.etg. Domus Nova (den gamle Helserådsbygningen)

Utlendingsrett. Justisdepartementet v/Eli
Fisknes
NOAS v/Bjarte Vandvik
Lunsj på Brasserie 45
Enslige forsørgeres rettsstilling. Rikstrygdeverket
v/Mette Hole Jensen
Forlikrådet. v/Karl Erik Isaksen

Torsdag 22.08.

09.00 - 10.00:

10.15 - 11.15:
11.15 - 11.30:

11.30 - 12.00:
12.00 - 14.00:
14.15 - 15.15:

Institutt for rettssosiologi, 6.etg. Domus Nova (den gamle Helserådsbygningen)

Praksis ved avhør av voldsofre. Oslo Politikammer
Barneavsnittet v/Anne Rynning Aasen
Fri rettshjelp. v/adv. Eva Frivold
Fadderne og fadderbarn blir presentert for
hverandre og avtaler tid for opplæring
Lunsj
Voldsoffererstatning. Foreleser blir bestemt senere.
Video vedr. voldtekt og incest

Fredag 23.08.

09.00 - 10.00:

10.15 - 12.00:
12.00 - 12.30:
12.30 - 14.00:
14.15 - 15.45:
16.00 - 18.00:
18.30.....

Institutt for rettssosiologi, 6.etg. Domus Nova (den gamle Helserådsbygningen)

Sosialrett. Majorstua-Uranienborg Sosialsenter
v/Hanne Myran
Kvinner i fengsel v/kriminolog Berit Vegheim
Lunsj
Fengselsstyret v/byråsjef Sissel Koefoed
Konfliktrådet. Foreleser blir bestemt senere.
Fredagspils for de som ønsker det på JURK
Middag med nye og gamle Jurkere på Ciao Ciao

REGISTRERINGSSKJEMA FOR MISHANDLINGSSAKER.

Med mishandling forstås fysisk vold såvel som psykisk vold.
Før alltid mishandlingen på mønsterarket.

Dato: _____

Forhold til mishandler

- Ektemann
 Samboer
 Eks-samboer eller eks-ektøfelle
 Far
 Familiemedlem forøvrig
 Ukjent
 Andre
 Ikke oppgitt

Kontakt med andre

- Lege
 Politi
 Krisesenter
 Støttesenteret mot incest
 Psykolog
 Andre
 Ikke vært i kontakt med noen
 Ikke oppgitt

Arten av mishandling

- Fysisk
 Psykisk
 Begge deler
 Ikke oppgitt

Åstedet

- Hjemme
 Både hjemme og ute
 Annet sted
 Ikke oppgitt

Varighet over tid

- Opptil 1 år regelmessig
 Over 1 år
 Engangstilfelle
 Ikke oppgitt

Kvinnens alder

- Opp til 20 år
 21 - 30 år
 31 - 40 år
 41 - 50 år
 Over 50 år
 Ikke oppgitt

Anmeldelse

- Ikke anmeldt
 Anmeldt domfellelse
 Anmeldt trukket tilbake
 Anmeldelse saken henlagt
 Ikke oppgitt

Yrke: _____

Bosted: _____

Annet av interesse: _____

JURK

Postboks 6756 St. Olavs plass, 0130 Oslo

Mandag, onsdag, fredag kl. 09.00-15.00

Torsdag kl. 17.00-20.00

Tlf.: 22 85 19 00

Klientmottak:

Universitetsgata 22/24, oppgang D

Tirsdag kl. 12.00-14.00

Torsdag kl. 16.00-20.00